

PROTOTYPES ALTERNATIEVE ZORG

OVERGANG NAAR VOLWASSENHEID

U-CARE Project **Unaccompanied Children in Alternative Residence**

September 2021

De bevindingen, interpretaties en conclusies in dit werk weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs de standpunten van de Internationale Organisatie voor Migratie of haar lidstaten. De gebruikte benamingen en de presentatie van het materiaal in dit werk impliceren niet dat IOM een mening heeft over de juridische status van een land, grondgebied, stad of gebied, of de autoriteiten daarvan, of over de grenzen ervan, of over de juridische status van de personen die aan deze studie deelnemen.

IOM is toegewijd aan het principe dat humane en ordelijke migratie ten goede komt aan migranten en de samenleving. Als intergouvernementele organisatie treedt IOM samen met haar partners in de internationale gemeenschap op om de operationele uitdagingen van migratie aan te gaan, het begrip rond migratiekwesties te bevorderen, sociale en economische ontwikkeling door middel van migratie aan te moedigen en de menselijke waardigheid en het welzijn van migranten te handhaven.

De inhoud van deze publicatie geeft uitsluitend de mening van de auteur weer en valt uitsluitend onder zijn/haar verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik van de informatie in deze publicatie.

Dit document werd gefinancierd door [het Fonds voor asiel, migratie en integratie van de Europese Unie](#) en werd mogelijk gemaakt door de samenwerking tussen [IOM België](#) en [IOM Duitsland](#) in het kader van het project Unaccompanied Children in Alternative Residence (U-Care).

© 2021 Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)

Foto omslag: © IOM, 2015

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnames of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

Acroniemen en afkortingen	4
Woordenlijst	
5	
Over het project	8
Gebruik van deze gids	
9	
Inleiding	10
Deel 1 : Contextuele informatie	12
1.1 Alternatieve opvang en niet-begeleide migrantenkinderen - Algemene context	13
1.2 Overgang naar volwassenheid - Stand van zaken	14
1.3 Overgang naar volwassenheid - Obstakels en uitdagingen	15
1.4 Aanbevelingen	20
Deel 2: Prototypes van alternatieve zorg	24
Prototype 1: Zelfredzaamheid	
25	
2.1.1 Context	25
2.1.2 Beschrijving van het prototype	27
2.1.3 Wegenkaart	28
2.1.4 Minimumnormen en -beginselen	30
Prototype 2: Huisvesting	31
2.2.1. Context	31
2.2.2. Beschrijving van het prototype	32
2.2.3. Wegenkaart	34
2.2.4. Minimumnormen en -beginselen	35
Prototype 3: Mentorschap	36
2.3.1. Context	36
2.3.2. Beschrijving van het prototype	38
2.3.3. Wegenkaart	40
2.3.4. Minimumnormen en -beginselen	42
Deel 3: Centrale bevindingen en volgende stappen	
43	

Bijlage I: Algemene minimumnormen en beginselen voor het werken met het UMC
49

Bibliografie 51

ACRONIEMEN EN AFKORTINGEN

EASO	Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken
EU	Europese Unie
EU+	EU27, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland
FAB	Fostering Across Borders
FBC	Gezinsgerichte zorg
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
SGB	Duits Sociaal Wetboek (Sozialgesetz Buch)
SIL	Semi-onafhankelijk wonen
U-CARE	Niet-begeleide kinderen in alternatief verblijf
UMC	Niet-begeleide migrantenkinderen
VN	Verenigde Naties
(VN) CRC	(Verenigde Naties) Verdrag inzake de rechten van het kind
UNHCR	Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor vluchtelingen
UNICEF	Kinderfonds van de Verenigde Naties

WOORDENLIJST

Meerderjarige niet-begeleide (migranten)kinderen: niet-begeleide (migranten)kinderen (zie definitie *niet-begeleid migrantenkind*) die de leeftijd van 18 jaar bereiken, worden vaak meerderjarige UMC genoemd. Het bereiken van de meerderjarigheid gaat gepaard met het verlies van de bijzondere waarborgen die voor niet-begeleide minderjarigen gelden. Tegelijkertijd eindigt de ondersteuning in het kader van de kinder- en jeugdzorg vaak¹. Zie ook *zorgverlater*.

Alternatieve zorg: wanneer het eigen gezin van het kind, zelfs met passende steun, niet in staat is het kind passende zorg te bieden, of het kind in de steek laat of afstaat, is het de taak van de staat de rechten van het kind te beschermen en te zorgen voor passende alternatieve zorg, met of via bevoegde plaatselijke autoriteiten en naar behoren gemachtigde maatschappelijke organisaties. Het is de taak van de staat om via zijn bevoegde autoriteiten te zorgen voor het toezicht op de veiligheid, het welzijn en de ontwikkeling van elk kind dat in alternatieve zorg wordt geplaatst en om regelmatig na te gaan of de geboden zorg passend is². Alternatieve zorg kan de vorm aannemen van: (i) **informele zorg:** elke particuliere regeling in een gezinsomgeving, waarbij het kind permanent of voor onbepaalde tijd wordt verzorgd door familieleden of vrienden (informele verwantschapszorg) of door anderen in hun individuele hoedanigheid, op initiatief van het kind, zijn/haar/hun ouders of een andere persoon zonder dat deze regeling is bevolen door een administratieve of gerechtelijke autoriteit of een naar behoren erkende instantie; ii) **formele zorg:** alle zorg in een gezinsomgeving die door een bevoegde administratieve of gerechtelijke instantie is bevolen, en alle zorg in een residentiële omgeving, ook in particuliere voorzieningen, al dan niet als gevolg van administratieve of gerechtelijke maatregelen³.

Asielzoeker: is een persoon die internationale bescherming zoekt. In landen met geïndividualiseerde procedures is een asielzoeker iemand over wiens verzoek nog geen definitieve beslissing is genomen door het land waar hij of zij het verzoek heeft ingediend. Niet elke asielzoeker zal uiteindelijk als vluchteling worden erkend, maar elke erkende vluchteling is aanvankelijk een asielzoeker⁴.

Het belang van het kind: is een recht, een beginsel en een procedureregeling met een driedig concept: (a) Een materieel recht: Het recht van het kind dat zijn of haar belangen worden beoordeeld en als primaire overweging worden genomen (...) en de garantie dat dit recht wordt uitgevoerd telkens wanneer een beslissing over een kind moet worden genomen (...). (b) Een fundamenteel, interpretatief rechtsbeginsel: Indien een wettelijke bepaling voor meer dan één interpretatie vatbaar is, moet de interpretatie worden gekozen die het belang van het kind het best dient. (...) Een procedureregeling: Wanneer een beslissing moet worden genomen die gevolgen heeft voor een (...) kind, moet het besluitvormingsproces een evaluatie omvatten van de mogelijke gevolgen (positief of negatief) van de beslissing voor het betrokken kind of de betrokken kinderen⁵.

Verzorger: is een persoon bij wie het kind woont en die het kind dagelijks verzorgt, zonder dat dit noodzakelijkerwijs juridische verantwoordelijkheid impliceert. Deze persoon heeft een ouderlijke rol, maar kan al dan niet verwant zijn aan het kind en kan niet de wettelijke voogd van het kind zijn. In een noodsituatie is dit doorgaans de verzorger van het kind vóór de noodsituatie⁶.

¹ UNHCR/Raad van Europa 2014: 14

² VN-richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen 2009, artikel 5, [link](#)

³ Ibid. Artikel 29

⁴ IOM Woordenlijst 2019: 14

⁵ VN-Comité voor de rechten van het kind, artikel 6, [link](#)

⁶ IOM Woordenlijst 2019: 25

Zorgverlater: Een zorgverlater is een jongvolwassene die een tijd in het zorgsysteem heeft geleefd, weg van zijn ouders. Dit kan zijn in een kindertehuis, een residentieel groepshuis of een pleeggezin. Jongeren verlaten de zorg meestal als ze 18 jaar oud zijn. Zij worden bij hun overgang naar volwassenheid geconfronteerd met een aantal specifieke uitdagingen die niet gelden voor hun leeftijdsgenoten die in gezinsverband opgroeien, aangezien zij vaak niet kunnen rekenen op de steun van hun familie⁷. Wanneer we verwijzen naar een ouderloze UMC die de zorg heeft verlaten, gebruiken we de term "niet-begeleide (migranten)zorgverlater". In dit document worden ouderloze UMC en zorgverlater door elkaar gebruikt.

Kind: is ieder mens jonger dan achttien jaar.

Kinderbescherming: is de verantwoordelijkheid van organisaties om ervoor te zorgen dat hun personeel, activiteiten en programma's kinderen geen schade berokkenen, dat wil zeggen dat zij kinderen niet blootstellen aan het risico van schade en misbruik, en dat alle zorgen van de organisatie over de veiligheid van kinderen binnen de gemeenschappen waarin zij werken, worden gemeld aan de bevoegde autoriteiten⁸.

Do no harm: is een beginsel dat in de humanitaire sector wordt gebruikt, maar ook kan worden toegepast worden op ontwikkelingsgebied. Het verwijst naar de verantwoordelijkheid van organisaties om de schade die zij door hun organisatorische activiteiten onbedoeld kunnen veroorzaken tot een minimum te beperken⁹.

Gezinszorg: is een vorm van alternatieve zorg waarbij het kind bij een ander gezin dan zijn of haar biologische ouders woont. Dit is een brede term die pleegzorg, verwantschapszorg en ondersteunde huishoudens met een kind aan het hoofd kan omvatten¹⁰.

Gezinshereniging: houdt rechtstreeks verband met het recht van niet-onderdanen om toegang te krijgen tot en te verblijven in een land waar hun gezinsleden legaal verblijven of waarvan zij de nationaliteit hebben, teneinde de gezinseenheid in stand te houden¹¹. Het verwijst ook naar het samenbrengen van het kind en het gezin of de vorige zorgverlener met het oog op de totstandbrenging of hervatting van langdurige zorg¹².

Pleegzorg: verwijst naar situaties waarin kinderen door een bevoegde autoriteit met het oog op alternatieve zorg worden geplaatst in de huiselijke omgeving van een ander gezin dan het eigen gezin van het kind, dat geselecteerd, gekwalificeerd en erkend is en onder toezicht staat om die zorg te bieden¹³.

Interculturele bemiddelaar: is, in de migratiecontext, een professional die de communicatie (inclusief vertolking) vergemakkelijkt tussen mensen die verschillende talen spreken en een verschillende culturele achtergrond hebben. Interculturele bemiddelaar mag niet worden verward met de term tolk, aangezien interculturele bemiddeling een veel breder en uitgebreider middel is om boodschappen van zender naar ontvanger over te brengen dan tolken. Zij verschaffen informatie over verschillende reeksen waarden, levensoriëntaties, overtuigingen, veronderstellingen en sociaal-culturele conventies door cultuurspecifieke uitdrukkingen en begrippen die aanleiding kunnen geven tot misverstanden te verduidelijken¹⁴.

⁷ Fritsche, M. 2019: 3

⁸ Kinderen veilig houden: 3, [link](#)

⁹ Fritsche, M. 2019: 3

¹⁰ Save the Children, Alternatieve zorg in noodsituaties toolkit, 2013: 11, [link](#)

¹¹ IOM Woordenlijst 2019: 72

¹² Save the Children, Alternatieve zorg in noodsituaties toolkit, 2013: 14, [link](#)

¹³ VN-richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen 2009, artikel 29, [link](#)

¹⁴ EMN Woordenlijst, 2020, [link](#)

Verwantschapszorg: is zorg in familieverband binnen de uitgebreide familie van het kind of bij goede vrienden van de familie die het kind kent, van formele of informele aard¹⁵. In sommige nationale of lokale contexten wordt verwantschapszorg ook als pleegzorg beschouwd.

Wettelijke voogd: is iemand die de wettelijke bevoegdheid en plicht heeft om voor de persoon of het eigendom van een ander te zorgen, meestal vanwege diens onvermogen, handicap of status als minderjarige. Een voogd kan worden aangesteld voor alle doeleinden of voor een specifiek doel. In de migratiecontext spelen voogden een cruciale rol bij de bescherming van niet-begeleide of van hun familie gescheiden migrantenkinderen¹⁶. Hoewel de voogdsystemen op Europees niveau verschillen, kan de voogdij in principe worden onderverdeeld in officiële/professionele en vrijwillige voogdij. Professionele of officiële voogden zijn werknemers van de lokale voogdij-instellingen of soortgelijke rechtspersonen. Vrijwillige voogdij wordt dan weer uitgeoefend door personen die ofwel zijn aangewezen door een benoemingsautoriteit, ofwel vaker hun diensten aanbieden namens de entiteit die met de voogdij is belast¹⁷.

Migrant: is een overkoepelende term, niet gedefinieerd in het internationaal recht, die de gangbare interpretatie weergeeft van een persoon die zich tijdelijk of permanent en om diverse redenen verwijderd van zijn of haar gewone verblijfplaats, hetzij binnen een land, hetzij over een internationale grens. De term omvat een aantal welomschreven juridische categorieën van personen, zoals migrerende werknemers; personen van wie de specifieke soorten verplaatsingen wettelijk zijn omschreven, zoals gesmokkelde migranten; alsmede personen van wie de status of de wijze van verplaatsing in het internationale recht niet specifiek zijn omschreven, zoals internationale studenten¹⁸.

Gescheiden kinderen: zijn kinderen die gescheiden zijn van beide ouders of van hun vorige wettelijke of gebruikelijke hoofdverzorger, maar niet noodzakelijk van andere familieleden. Het kan dus ook gaan om kinderen die vergezeld worden door andere volwassen familieleden¹⁹.

Vluchteling: Een persoon die in aanmerking komt voor de bescherming van de Verenigde Naties door de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (UNHCR), overeenkomstig het Statuut van de UNHCR en met name latere resoluties van de Algemene Vergadering waarin de bevoegdheden van de UNHCR worden verduidelijkt, ongeacht of hij of zij zich in een land bevindt dat partij is bij het Verdrag van 1951 of het Protocol van 1967 - of een relevant regionaal vluchtelingeninstrument - of dat hij of zij door zijn of haar gastland als vluchteling is erkend op grond van een van deze instrumenten²⁰.

Niet-begeleide (migranten)zorgverlater: zie *zorgverlater*.

Niet-begeleide (migranten)kinderen: ook wel niet-begeleide minderjarigen genoemd, zijn kinderen die van hun beide ouders en andere familieleden zijn gescheiden en niet worden verzorgd door een volwassene die daar volgens de wet of het gebruik verantwoordelijk voor is²¹. De EU definieert een niet-begeleide minderjarige als een minderjarige die zonder begeleiding van de volwassene die krachtens de wet of het gebruik van de betrokken EU-lidstaat voor hem verantwoordelijk is, op het grondgebied van een EU-lidstaat aankomt, zolang hij niet

¹⁵ Ibid.

¹⁶ IOM Woordenlijst 2019: 124

¹⁷ FRA 2015: 9

¹⁸ Ibid. : 132

¹⁹ VN-Comité voor de rechten van het kind (CRC), Algemeen commentaar nr. 6 (2005): Behandeling van niet-begeleide en gescheiden kinderen buiten hun land van herkomst, artikel 8.

²⁰ IOM Woordenlijst 2019: 170

²¹ VN-Comité voor de rechten van het kind, artikel 7, [link](#)

daadwerkelijk onder de hoede van een dergelijke persoon staat, of die zonder begeleiding wordt achtergelaten nadat hij het grondgebied van de EU-lidstaat is binnengekomen²².

²² EMN Woordenlijst Asiel en Migratie 2018: 387

OVER HET PROJECT

Het project Unaccompanied Children in Alternative Residence "*U-CARE*" wordt uitgevoerd gedurende 20 maanden, van januari 2021 tot augustus 2022, en wordt gefinancierd door het Fonds voor asiel, migratie en integratie van de Europese Unie. De activiteiten worden uitgevoerd door de kantoren van de Internationale Organisatie voor Migratie in België (coördinator), Griekenland en Duitsland, in samenwerking met de Belgische lokale partner Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel en de Griekse partner ARSIS.

Het project beoogt de ontwikkeling en verbetering van alternatieve zorgsystemen voor niet-begeleide migrantenkinderen (UMC) in België, Duitsland en Griekenland. Door een inclusieve kindgerichte aanpak en de uitwisseling van goede praktijken, kennis en ervaringen zullen bestaande systemen en instrumenten worden versterkt, waardoor betere ondersteuning en een betere aanpak op maat van de behoeften van jongere en oudere UMC mogelijk wordt.

Het project richt zich op vier hoofdactiviteiten:

- **Werving van pleegzorgwerkers** om tegemoet te komen aan de behoeften van jongere UMC; speciale aandacht zal uitgaan naar de werving van pleegzorgwerkers met een migratieachtergrond. Daartoe zullen een wervingscampagne en een document met een standaardwerkwijze voor de werving van pleegzorgverleners in migrantengemeenschappen worden opgesteld.
- **Ontwikkeling van prototypes voor alternatieve woonregelingen** om oudere UMC te ondersteunen bij hun overgang naar volwassenheid, door het opstellen van handleidingen waarmee de prototypes op bestaande systemen kunnen worden toegepast.
- **Training en capaciteitsopbouw** van pleegzorgwerkers en professionals over de zorg voor UMC, door het gebruiken, aanpassen en uitbreiden van de trainingshandleiding die is ontwikkeld in het kader van de [Fostering Across Borders project](#) (2018 - 2019).
- **Bewustmaking en (trans)nationale uitwisseling** over het thema alternatieve zorg voor UMC, door middel van nationale dialogen met stakeholders, thematische workshops en bewustmakingssessies.

Het doel van het project is om zowel ervaren als minder ervaren Europese landen te inspireren om alternatieve zorgsystemen, zoals familiezorg (FBC), te ontwikkelen, te versterken en te bevorderen als een meer passend antwoord op de behoeften van UMC.

GEBRUIK VAN DEZE GIDS

Deze gids is bedoeld als voorbeeldinstrument voor mensen die op lokaal, regionaal of nationaal niveau betrokken zijn bij alternatieve zorg voor UMC, met bijzondere aandacht voor de overgang naar volwassenheid en zelfstandigheid. Deze gids is dus bedoeld voor zowel ervaren als minder ervaren professionals in de kinder- en jeugdzorg. Dit document is ook bedoeld voor beleidsmakers (op lokaal, regionaal, nationaal en Europees niveau), overheidsactoren en management die nieuwe benaderingen willen ontwikkelen en integreren in hun eigen werk.

Het document presenteert drie zorgprototypes die gebaseerd zijn op de input, ervaringen en suggesties van niet-begeleide minderjarigen en niet-begeleide zorgverlaters en die zijn ontwikkeld in uitwisseling met verschillende stakeholders, praktijkdeskundigen en experts. De afzonderlijke zorgprototypes zijn gebaseerd op verschillende onderwerpen en benaderingen die een sleutelrol spelen in het overgangsproces naar een zelfstandig en onafhankelijk leven. De prototypes staan dus niet voor volledig nieuwe (zorg)systemen, maar moeten eerder gezien worden als uitbreidingen en verbeteringen van bestaande instrumenten, structuren en netwerken.

Het doel van de prototypes is praktische aanwijzingen te geven over hoe de uitbreiding en verbeteringen in de praktijk kunnen worden ontwikkeld en vervolgens in bestaande zorgsystemen kunnen worden geïntegreerd. Naast achtergrondinformatie, aanbevelingen en goede praktijken bevat het document ook een stappenplan voor elk prototype. Daarbij wordt speciale aandacht besteed aan het wettelijk kader en de veranderingen die voor de doelgroep zijn ontstaan in het kader van de laatste hervorming van het Duitse Sociaal Wetboek. Hoewel veel van de verwijzingen en aanbevelingen betrekking hebben op de Duitse context, wordt ervoor gezorgd dat de basisaanpak van de prototypes ook overdraagbaar is op de kinderopvangsystemen van de andere Europese lidstaten.

De gids is onderverdeeld in de volgende delen:

Deel 1 geeft een overzicht van de stand van zaken van de alternatieve zorgsystemen voor niet-begeleide minderjarigen die in heel Europa worden toegepast, waarbij de nadruk ligt op de systemen die hun overgang naar volwassenheid ondersteunen. In dit verband is bijzondere aandacht besteed aan verschillende obstakels en uitdagingen waarmee niet-begeleide minderjarigen tijdens dit proces kunnen worden geconfronteerd. Dit deel wordt aangevuld met aanbevelingen voor zowel mensen in de praktijk als autoriteiten; goede praktijken voor een geslaagde overgang worden eveneens opgesomd.

In **deel 2** worden de afzonderlijke prototypes gepresenteerd, inclusief een stappenplan voor het gebruik en de toepassing van de praktijken en aanbevelingen. De drie prototypes zijn bedoeld om enkele van de meest urgente behoeften aan te pakken die uit onderzoek en overleg naar voren zijn gekomen, en dus om aanbevelingen te doen ter verbetering van de overgang van niet-begeleide minderjarigen naar volwassenheid. Gezien de complexiteit van de betrokken actoren en de verschillende systemen in Europese landen, beoogt het stappenplan een aantal algemene stappen te geven die in andere contexten kunnen worden gedupliceerd.

Deel 3 sluit af met een algemene conclusie en vat de belangrijkste bevindingen van het ontwikkelingsproces samen. Daarna volgt een schematisch overzicht van de prototypes.

INLEIDING

Migrantenkinderen jonger dan 20 jaar maakten in 2019 14% van de totale migrantenbevolking in de wereld uit²³. De absolute aantallen migrantenkinderen zijn sinds 2000 gestaag gestegen; de laatste jaren kan een soortgelijke tendens worden vastgesteld voor kinderen die zonder begeleiding van ouders en/of voogden reizen. Volgens het EASO waren in 2020 meer dan 14 000 asielzoekers die internationale bescherming in de EU+ aanvroegen, niet-begeleide minderjarigen²⁴. Deze kinderen zijn vaak blootgesteld aan risico's zoals kinderhandel, uitbuiting, verdwijning en diverse vormen van verwaarlozing, misbruik en geweld, gedurende het hele migratietraject. Deze risico's verergeren vaak wanneer de kinderen zich in slechte omstandigheden bevinden in overvolle faciliteiten met volwassen onbekenden en zonder aangepaste diensten (zoals gezondheidszorg, onderwijs, psychosociale ondersteuning, slecht opgeleid personeel). Bovendien is de prevalentie van verdwijningen van kinderen hoger in opvangfaciliteiten dan in passende alternatieve zorgsystemen.

In de gehele Europese Unie is de zorg voor niet-begeleide minderjarigen geïntegreerd in de algemene systemen voor kinderopvang van de lidstaten, hetgeen betekent dat een niet-begeleide minderjarige recht heeft op dezelfde zorg als ieder ander kind dat door de staat wordt opgevangen²⁵. Ondanks vele overeenkomsten verschillen het concrete opzet en de uitvoering van alternatieve opvangsystemen van lidstaat tot lidstaat. Zo passen sommige lidstaten verschillende systemen toe voor de opvang van asielzoekende en niet-asielzoekende kinderen. Niettemin kunnen alternatieve opvangsystemen fundamenteel worden onderverdeeld in gezinsgerichte en institutionele vormen van opvang of residentiële zorg²⁶.

Terwijl gezinsgerichte vormen van zorg, zoals de plaatsing in een pleeg- of gastgezin, als de meest geschikte vorm van zorg worden beschouwd, met name voor jongere kinderen, wordt de overgrote meerderheid van de niet-begeleide minderjarigen die de EU binnenkomen, geplaatst in een reguliere jeugdzorginstelling of in voorzieningen die speciaal zijn ontworpen voor de behoeften van niet-begeleide minderjarigen^{27,28}. De plaatsing in een jeugdzorginstelling omvat vele verschillende vormen van accommodatie: met verschillende pedagogische concepten, met een lage of hoge intensiteit van hulpverlening en met speciale regelingen voor individuele doelgroepen, zoals jonge vrouwen of kinderen die traumatische ervaringen hebben meegemaakt. Deze verschillende vormen van huisvesting en zorg variëren van residentiële groepshuizen met 24-uurs ondersteuning tot semi-zelfstandige woonvoorzieningen waarbij de hoeveelheid hulp is gebaseerd op de individuele behoeften van de jongere. Semi-zelfstandige woonvoorzieningen en zogenoemde zelfstandige woongroepen (*Verselbstständigungsgruppen*) sluiten vaak beter aan bij de behoeften van oudere UMC, die vaak echt weinig tijd hebben om zich voor te bereiden op een zelfstandige woonsituatie.

Institutionele vormen van zorg, d.w.z. jeugdzorginstellingen, spelen dus niet alleen een sleutelrol bij de opvang en verzorging van jongeren, maar ook bij de voorbereiding op een zelfstandig leven. De overgang van institutionele zorg naar een zelfstandig leven is echter vaak bijzonder moeilijk. Terwijl de opvangvoorzieningen en de daaropvolgende zorgmaatregelen de afgelopen jaren in de hele EU merkbaar zijn verbeterd, wordt het steeds duidelijker dat de vaak precare situatie van de zogenaamde zorgverlaters, d.w.z. jongeren die het jeugdzorgsysteem hebben verlaten, een nieuwe aanpak vereist. Het abrupte einde van zorg, ondersteuning en huisvesting, dat samenhangt met het bereiken van de meerderjarigheid, maakt de positieve ontwikkelingen die de jongere in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt, vaak ongedaan. Hoewel sommige lidstaten hoofdzakelijk toestaan dat de jeugdzorg na het bereiken van de leeftijd van

²³ IOM's Wereld Migratie Rapport 2020, hoofdstuk 8, [link](#)

²⁴ EASO 2021, [link](#)

²⁵ Europees Migratienetwerk 2018: 24, [link](#)

²⁶ Ibid., 23, [link](#)

²⁷ Zeller, M., Sandermann, P. 2017: 14, [link](#)

²⁸ Tangermann, J., Hoffmeyer-Zlotnik, P. 2018: 5, [link](#)

18 jaar wordt voortgezet en dat er nazorgdiensten voor verouderde UMC zijn, is er een enorm gebrek aan duurzame ondersteuningsstructuren die het overgangsproces met succes begeleiden. Het gebrek aan adequate zorgstructuren, de vaak precaire levensomstandigheden van zorgverlaters en het groeiende aantal 18 jaar oude UMC baren de EU, VN-agentschappen, deskundigen en mensen uit de praktijk steeds meer zorgen^{29,30}.

Dit document wil bijdragen tot de versterking en verbetering van zorgsystemen die het moeilijke overgangsproces begeleiden, en presenteert drie verschillende zorgprototypes, elk met een andere focus, die zijn ingebed in de EU-strategie voor de rechten van het kind van 2021 en de EU-kindergarantie, met inachtneming van de rechten en beginselen van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (VN CRC) en de hoogste normen van kindbescherming. De focus en de uitgangspunten van de prototypes werden vooraf bepaald in overleg met diverse stakeholders, deskundigen, mensen uit de praktijk en in de eerste plaats de jongeren zelf.

²⁹ Pasic, L. 2017: 15

³⁰ Stichting ISMU 2019: 12, [link](#)

SECTIE 1

CONTEXTUELE INFORMATIE

SECTIE 1 - CONTEXTUELE INFORMATIE

In dit deel wordt ingegaan op de belangrijkste uitdagingen in verband met de overgang naar volwassenheid voor niet-begeleide minderjarigen in Europa. Dit wordt gevolgd door een presentatie van belangrijke aanbevelingen en uitgangspunten voor de aanpak van deze uitdagingen. De gepresenteerde uitdagingen en aanbevelingen vertegenwoordigen de huidige stand van de literatuur en het onderzoek en worden aangevuld met de individuele bevindingen en adviezen van niet-begeleide migrantenkinderen (UMC) en deskundigen. Een gedetailleerde bespreking van de prototypes en een presentatie van de resultaten van de raadpleging van deskundigen en UMC vindt u in het volgende hoofdstuk.

1.1 ALTERNATIEVE ZORG EN NIET-BEGELEIDE MIGRANTENKINDEREN - ALGEMENE CONTEXT

Alternatieve zorg is "wanneer het eigen gezin van het kind, zelfs met passende steun, niet in staat is adequate zorg aan het kind te bieden, of het kind in de steek laat of afstaat, is het de taak van de Staat de rechten van het kind te beschermen en te zorgen voor passende alternatieve zorg, met of via bevoegde plaatselijke autoriteiten en naar behoren gemachtigde maatschappelijke organisaties. Het is de taak van de Staat om via zijn bevoegde autoriteiten te zorgen voor het toezicht op de veiligheid, het welzijn en de ontwikkeling van elk kind dat in alternatieve zorg wordt geplaatst en om regelmatig na te gaan of de geboden zorg passend is".³¹

Alternatieve zorg kan in twee hoofdcategorieën worden onderverdeeld: **gezinszorg** en **residentiële zorg**. **Familiezorg** kan **verwantschapszorg** zijn (opvang binnen de uitgebreide familie van het kind of bij goede vrienden van de familie die het kind kent), **pleegzorg** (wanneer kinderen door een bevoegde autoriteit met het oog op alternatieve zorg worden geplaatst in de huiselijke omgeving van een ander gezin dan het eigen gezin van het kind dat is geselecteerd, gekwalificeerd, goedgekeurd en gecontroleerd om die zorg te bieden).³², en **andere vormen van familiezorg**, zoals voogdijzorg. Wat **residentiële zorg** betreft, deze wordt verleend in elke niet-familie gebonden groepssetting, d.w.z. plaatsen waar noodopvang plaatsvindt, transitcentra in noodsituaties, en alle andere korte- en lange-termijn-opvang³³, groepswoningen en regelingen voor zelfstandig wonen onder toezicht voor kinderen inbegrepen. De re-integratie van kinderen zonder ouderlijke zorg is een prioriteit, indien dit in het belang van het kind is.

In de hele EU geven de landen over het algemeen voorrang aan de opvang van niet-begeleide minderjarigen, reeds vóór de statusbepaling³⁴. Hoewel niet-begeleide minderjarigen recht hebben op dezelfde zorg als andere kinderen, kan de opvang van land tot land verschillen. Terwijl in sommige landen asielzoekende en niet-asielzoekende minderjarigen in afzonderlijke opvangfaciliteiten worden ondergebracht, kunnen in andere landen niet-begeleide minderjarigen met een status in de algemene opvangfaciliteiten worden ondergebracht³⁵.

EU-landen passen over het algemeen soortgelijke opvangregelingen toe op alle niet-begeleide minderjarigen - ongeacht hun status - en volgen twee verschillende benaderingen³⁶: een algemene aanpak, waarbij de niet-begeleide minderjarigen gewoonlijk vanaf hun aankomst tot aan hun volwassenheid in kindercentra worden opgevangen, en een gefaseerde aanpak, waarbij de niet-begeleide kinderen eerst in initiële "overbruggings"-

³¹ Algemene Vergadering van de VN 2010: 3, [link](#)

³² Algemene Vergadering van de VN 2010: 6, [link](#)

³³ UNICEF, [link](#)

³⁴ Europees Migratienetwerk, Beleid, praktijken en gegevens over niet-begeleide minderjarigen, [link](#)

³⁵ Ibid., [link](#)

³⁶ Ibid., [link](#)

voorzieningen worden opgevangen en vervolgens worden overgebracht naar algemene opvangvoorzieningen waar zij tot hun 18 blijven.

1.2 OVERGANG NAAR VOLWASSENHEID - STAND VAN ZAKEN

In de afgelopen drie jaar werden er in de EU+ landen 46 330 asiolverzoeken van niet-begeleide minderjarigen geregistreerd, en in 2020 werden er ongeveer 14 000 verzoeken ingediend³⁷. Van het totale aantal nieuwe aanvragers in 2020 was ongeveer 48% afkomstig uit de leeftijdsgroep 18-34 jaar, terwijl bijna 31% van de aanvragers minderjarig was³⁸. Hoewel alle vluchtelingen en asielzoekers te maken krijgen met belemmeringen voor integratie en beperkte toegang tot diensten, worden vooral kinderen en jonge volwassenen door deze problemen getroffen³⁹, waarbij de niet-begeleide minderjarigen op Europees niveau worden erkend als een bijzonder kwetsbare groep⁴⁰. Hun overgang naar volwassenheid is een proces dat een holistisch netwerk van diensten vereist, en de procedures verschillen in Europa; in sommige landen worden zij tot 18 jaar beschermd, terwijl in andere landen de dienstverlening en ondersteuning tot 21 jaar kan worden verlengd.

Ook de soorten huisvesting voor de overgang naar volwassenheid variëren: van semi-zelfstandige huizen tot gastgezinnen of andere gespecialiseerde voorzieningen (van de overheid of van lokale NGO's). Hieronder volgen enkele goede praktijken op het gebied van huisvesting die in Europa zijn vastgesteld⁴¹:

- ✓ wooncomplex "*foyer de jeunes travailleurs*" in Frankrijk waar jongeren met een tijdelijke baan tussen 16 en 25 jaar (soms tot 30 jaar) verblijven, en waar de bewoner een contract tekent met de woningbeheerder;
- ✓ ondersteund semi-zelfstandig wonen (SIL) in Griekenland; de structuren zijn ofwel gericht op de voorbereiding van de geleidelijke overgang naar volwassenheid van niet-begeleide minderjarigen tussen 16 en 18 jaar oud; of voor de structuren die bestemd zijn voor de leeftijdsgroep 18-25 jaar kan het SIL de vorm aannemen van appartementen of semi-zelfstandige opvangcentra;
- ✓ de "flats for autonomy" in Italië, voor jongeren tussen 16 en 21 jaar (verdeeld tussen 16-18 en 18-21 jaar) die onder de hoede staan van sociale diensten en waar ook individuele onderwijsprojecten worden uitgevoerd; in sommige gevallen worden in deze structuren zowel buitenlanders als Italianen ondergebracht;
- ✓ huisvesting kan ook gezinspleegzorg omvatten; ondanks het feit dat de wetgeving van land tot land verschilt (in sommige landen is deze beperkt tot minderjarigen), gaan de voordelen van pleegzorg verder dan de leeftijd van 18 jaar.

Naast huisvesting kan de overgang naar volwassenheid ook de vorm aannemen van steun bij de toegang tot een breed scala van diensten ter bevordering van sociale integratie. Hieronder volgen enkele voorbeelden uit heel Europa⁴²:

- ✓ een opleiding voorzien voor personeel dat met niet-begeleide minderjarigen werkt met als doel de dienstverlening aan personen die de stap naar volwassenheid zetten, in Italië te verbeteren (d.w.z. bewustmaking van studenten/toekomstige maatschappelijk werkers door middel van netwerken met verschillende professionals die zich met kindbescherming bezighouden, en het creëren van multidisciplinair teamwerk);

³⁷ EASO 2020 Asylum Trends, [link](#)

³⁸ Eurostat, Asielstatistieken, [link](#)

³⁹ Pasic, L. 2017: 2 [link](#)

⁴⁰ EU-richtlijn betreffende gemeenschappelijke procedures voor de verlening of intrekking van internationale bescherming: 19 [link](#)

⁴¹ Oxfam, Griekse Raad voor de Vluchtelingen 2021: 39, 41, 45, 46 [link](#)

⁴² Ibid. , [link](#)

- ✓ oprichting van internationale netwerken die de uitwisseling van informatie over verschillende praktijken mogelijk maken, zoals de Frans-Senegalese vereniging *Futur au Present*;
- ✓ samenwerking met verenigingen die zich bezighouden met vraagstukken die burgerparticipatie mogelijk maken, waardoor meerderjarige UMC hun stem kunnen laten horen en actieve burgers kunnen worden;
- ✓ buddy-systeem in Griekenland, beheerd door de NGO PRAKSIS; op basis van strikte criteria en voortdurend toezicht werden niet-begeleide minderjarigen in contact gebracht met volwassen vrijwilligers uit de Griekse gemeenschap, die als mentor of referentiepunt voor de kinderen zouden fungeren; een ander voorbeeld was het Prosvasis-project, dat tot doel had jonge vluchtelingen en migranten met de leeftijd van 16-24 jaar te helpen bij hun overgang naar volwassenheid door te zorgen voor een holistisch netwerk van diensten, waaronder psychosociale en juridische ondersteuning, beroepskeuzevoorlichting, toegang tot onderwijs en mogelijkheden voor onderwijs en niet-formele opleidingen. Een ander voorbeeld van ondersteuning van sociale integratie is het initiatief in Nederland om jonge vluchtelingen en lokale stakeholders samen te brengen, waar jongeren de kans kregen hun zorgen te delen en hun wensen voor een betere overgang naar volwassenheid kenbaar te maken;
- ✓ initiatieven voor integratie in de arbeidsmarkt, in de vorm van stages of kortlopende contracten; naast een maandelijkse toelage krijgen de jongeren een grote kans om kwalificaties in verschillende sectoren te verwerven;
- ✓ voorbereidende taallessen;
- ✓ financiële bijstand, zoals in het geval van de gemeenten Nijmegen en Wageningen in Nederland, die extra financiële bijstand bieden aan niet-begeleide minderjarigen die de stap naar volwassenheid zetten; Wageningen biedt ook extra steun in de vorm van huurtoeslag voor begunstigen die 21 jaar worden;
- ✓ advies en begeleiding, over nationale wetgeving, rechten en plichten.

Met bijna 47.000 asielaanvragen die in de afgelopen drie jaar door minderjarigen in Europa zijn ingediend, moeten de beschermingsmaatregelen en de toegang tot basisdiensten en bijstand die voor deze leeftijdsgroep nodig zijn, verder gaan na hun meerderjarigheid. De overgang naar volwassenheid is een uitdagend proces, een periode waarin jongvolwassenen overgaan van de status van kind naar een periode van onbekendheid.

1.3 OVERGANG NAAR VOLWASSENHEID - OBSTAKELS EN UITDAGINGEN

Voor niet-begeleide migrantenkinderen is de overgang naar volwassenheid een fase vol uitdagingen en obstakels. In Duitsland dreigen jongvolwassenen bij het bereiken van de meerderjarigheid essentiële steunstructuren te verliezen die voorheen via het Duitse jeugdzorgsysteem werden verstrekt, d.w.z. wettelijke voogd, veilige huisvesting, taallessen. De gevolgen van dit kunstmatige, op leeftijd gebaseerde onderscheid tussen "kinderen" (UMC) en "volwassenen" (UMC die 18 jaar zijn geworden), dat het overgangsproces van het volwassen worden en de specifieke kwetsbaarheden die met dit proces samenhangen onvoldoende erkent, kunnen een negatieve invloed hebben op de vooruitgang die eerder door UMC binnen het zorgsysteem is geboekt. Deze kwestie is erkend als een uitdaging in de hele EU, waarbij uit studies en ervaringen is gebleken dat er een tastbare kloof bestaat **in de bijstand en bescherming die wordt geboden aan UMC die** van zorgsystemen naar een zelfstandig leven overstappen^{43,44}. In het algemeen zijn verschillende

⁴³ Oxfam, Griekse Raad voor Vluchtelingen 2021: 6, [link](#)

⁴⁴ Stichting ISMU 2019: 8, [link](#)

praktijken die in heel Europa worden toegepast om dit probleem aan te pakken, gedeeltelijk succesvol gebleken.

Voor ieder mens is de overgang naar volwassenheid moeilijk, maar voor UMC is er een veelheid van factoren die voor een uitzonderlijk verbijsterende en inspannende tijd zorgen. Terwijl de meeste vluchtelingen en asielzoekers te maken krijgen met belemmeringen voor integratie en beperkte toegang tot diensten, worden vooral kinderen en jonge volwassenen door deze problemen getroffen⁴⁵.⁴⁶ Dit is te wijten aan het feit dat zij een concept hebben ondergaan dat bekend staat als "**drievoudige overgangen**", in wezen een trifecta van aanzienlijke levensovergangen - sociale, fysieke en emotionele - die deze kritieke periode van adolescentie nog uitdagender maken.⁴⁷ Deze impliceren enorme verschuivingen in sociaal-emotioneel en cognitief gedrag, het loskomen van de eigen cultuur, familie en vrienden en het opnieuw moeten beginnen in een vreemde omgeving, en de noodzaak om ernstige trauma's psychologisch te overwinnen voor het geestelijk welzijn. In wezen blijkt dat deze jongeren "behoefte hebben die gebaseerd zijn op hun leeftijd en ontwikkelingsfase in het proces van culturele, intellectuele, fysieke, psychologische en sociale ontwikkeling, die alle tijdens de overgang kunnen worden beïnvloed door hun ervaringen met ontheemding en hun status van vluchteling of asielzoeker".⁴⁸

Een andere belangrijke uitdaging vloeit voort uit de **korte tijd die beschikbaar is om zich voor te bereiden op zelfstandig wonen**. In Duitsland bijvoorbeeld was iets minder dan 70% van de jonge UMC die in 2016 en 2017 in zorg werden genomen, tussen 16 en 18 jaar oud. Ook op Europees niveau is het beeld zeer vergelijkbaar⁴⁹. Gezien het feit dat voor veel jongeren de ondersteuning vanuit de kinder- en jeugdzorg eindigt wanneer zij volwassen worden, blijft er zeer weinig tijd over om nieuwkomers adequaat voor te bereiden op een zelfstandig leven in een vreemd land en te zorgen voor veilige overgangen naar de woon- en arbeidsmarkt.

Over het geheel genomen zijn UMC, rekening houdend met deze factoren, in vergelijking met andere zorgverlaters uit sociale zekerheid systemen, bijna "vier keer zo kwetsbaar in termen van onderwijs-, beroeps- en economische resultaten, met beperkte ondersteunende netwerken en meer belemmeringen bij de toegang tot nazorgondersteuning".⁵⁰

Voor dit verslag is het vooral van belang te kijken naar de gebieden waarop UMC **fundamentele steun verliezen die noodzakelijk is voor hun welzijn** en hun vermogen om een stabiel en succesvol onafhankelijk leven te leiden in hun thuisland nadat zij de zorgstructuren hebben verlaten. Deze gebieden omvatten toegang tot onderwijs, beroepsopleiding, werkgelegenheid, huisvestingsoplossingen en de arbeidsmarkt om te voorkomen dat zij het slachtoffer worden van illegale activiteiten of mensenhandel, maar ook toegang tot gezondheidszorg en psychologische ondersteuning, en het vermogen om formele en informele relaties te onderhouden.

Naast primaire problemen met betrekking tot het vinden van huisvesting, werk en het opzetten van een sociaal netwerk dat ondersteunend is na het verlaten van de zorg, melden jongvolwassenen die de overgang naar volwassenheid meemaken **desoriëntatie met de taal en de zware bureaucratie** die daarbij komt kijken -

⁴⁵ Pasic, L. 2017: 2 [link](#)

⁴⁶ Europese Unie: Raad 2013 :180/78, [link](#)

⁴⁷ Stichting ISMU 2019: 19, [link](#)

⁴⁸ Pasic, L. 2017 : 7 [link](#)

⁴⁹ Zeller, M. , Sandermann, P. 2017: 6

⁵⁰ Gullo, F., García-Alba, L., Bravo, A., & Del Valle, J. F. 2021: 1 [link](#)

waardoor ze vaak niet op de hoogte zijn van hun rechten en daardoor een gevoel van hulpeloosheid krijgen. Gecomplieerde en ingewikkelde bureaucratische en juridische systemen, in een taal die hun moedertaal niet is, belemmeren UMC in hoge mate bij het vinden van een woning, stage of baan. Dit gebrek aan ondersteuning leidt er vaak toe dat jongvolwassenen hun toevlucht nemen tot overleven door middel van onbetaald, niet-gedocumenteerd of illegaal werk. De doelgroep wordt na het bereiken van de meerderjarigheid steeds kwetsbaarder en het verlies van zorgstructuren kan een situatie creëren waarin zij heel gemakkelijk het slachtoffer worden van gevaarlijke smokkel- of mensenhandel activiteiten.

Deze instabiliteit en onzekerheid plaatsen het UMC voor uitdagingen zoals:

- Versnelde overgang naar het volwassen leven,
- Gebrek aan sociale en juridische steun,
- Instabiliteit in huisvesting,
- Armoede,
- Sociale uitsluiting,
- Discriminatie,
- Drugsgebruik,
- Vroeg ouderschap,
- Werkloosheid,
- Uitbuiting,
- Mensenhandel,
- Geestelijke gezondheidsproblemen.

Zoals opgemerkt, zijn er tal van uitdagingen en obstakels die leiden tot transversale ongelijkheden, waardoor iemands vermogen om de fase van volwassenheid in te gaan met een solide basis die een welvarend, onafhankelijk leven bevordert, ernstig wordt belemmerd. In dit verslag concentreren we ons echter op de volgende drie belangrijke uitdagingen, die uit ons onderzoek en uit de bijdragen van UMC en de raadpleging van stakeholders naar voren zijn gekomen:

- (1) Gebleken is dat een van de grootste obstakels voor UMC de **lengte en complexiteit is van de administratieve processen** voor noodzakelijke documenten zoals verblijfsvergunningen, die de kansen om stage te lopen, cursussen te volgen, huisvesting te vinden, toegang te krijgen tot verschillende diensten of werk te vinden sterk kunnen belemmeren⁵¹. Dit valt samen met het **verlies van hun ondersteunend netwerk**, namelijk hun **maatschappelijk werker, advocaat of wettelijke voogd**, waardoor ze in het ongewisse blijven over de juridische en bureaucratische processen die van cruciaal belang zijn voor het opbouwen van een leven in hun gastland⁵². Aangezien de meeste UMC tussen de 16 en 18 jaar aankomen, is er een extreme tijdsdruk om deze noodzakelijke administratieve procedures op te helderen en te doorlopen voordat zij meerderjarig worden.
- (2) Er is opgemerkt dat een van de grootste uitdagingen bij het bepalen van de zorg voor UMC is in welk **type accommodatiestructuur** zij moeten worden ondergebracht zodra zij 18 jaar worden en het garanderen van **toegang tot huisvesting**. Het beoordelen van de mate van zelfstandigheid en de bereidheid van elk van hen om hetzij volledig op zichzelf te wonen, hetzij in een volwassen structuur,

⁵¹ Oxfam, Griekse Raad voor de Vluchtelingen 2021: 34 [link](#)

⁵² Stichting ISMU 2019: 9-11 [link](#)

hetzij in een minderjarige accommodatie te blijven, veroorzaakt onzekerheid bij zowel de hulpverleners als de zorgverlaters⁵³.

- o Een deskundige merkte op dat de kwestie van het vinden van zelfstandige huisvesting bij het ouder worden een ernstig risico inhoudt voor jonge volwassen migranten om gemarginaliseerd te worden, met een grote kans om maanden of jaren op straat te leven, gewoon omdat ze 18 worden. Bovendien is de instabiliteit en onzekerheid van huisvesting een cruciale factor waardoor jonge migranten "sneller het slachtoffer worden van geweld, arbeidsuitbuiting, diefstal, fraude of haatmisdrijven".⁵⁴.
- o In dit verband werd verder opgemerkt dat in veel systemen in de hele EU jongvolwassen migranten opnieuw worden geconfronteerd met een abrupte verandering in hun mogelijkheden om toegang te krijgen tot emotionele en sociale steun. Veel jonge migranten waren geïntegreerd in een school of gemeenschap, en worden vervolgens geconfronteerd met een ontworteling en een nieuwe start op een nieuwe plek omdat zij na het 18e levensjaar ofwel naar een nieuwe woonvoorziening worden gedelegeerd ofwel aan hun lot worden overgelaten zonder de nodige contacten of het nodige netwerk. Het is daarom een grote uitdaging om de vertrouwensbanden te ontwikkelen die nodig zijn voor het leggen van veilige en betrouwbare contacten en relaties die zelfontplooiing en vertrouwen mogelijk maken⁵⁵.

(3) UMC zijn afgesloten **van hun familie, netwerken en sociaal kapitaal, waardoor hun zelfontplooiing en zelfwerkzaamheid wordt beperkt.**

- o Door dit verlies van hun steunsysteem en hun daaruit voortvloeiende grotere kwetsbaarheid is er vaak weinig tot geen ruimte voor hun stem om gehoord te worden. Daarom wordt hun vermogen om netwerken op te bouwen en te behouden vaak beperkt, evenals hun vermogen om weloverwogen beslissingen te nemen en deel te nemen aan de procedures die uiteindelijk hun leven bepalen.
- o In het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind (VN CRC) van 1989 is het recht van een kind vastgelegd om te worden gehoord "in alle aangelegenheden die hen betreffen" en "staten en andere actoren hebben de verantwoordelijkheid om te luisteren naar groepen kinderen en hun ervaringen".⁵⁶. Hoewel de wet bepaalt dat kinderen niet alleen moeten worden gehoord, maar ook actief moeten worden geraadpleegd om ervoor te zorgen dat aan hun behoeften wordt voldaan en hun rechten worden

Artikel 12 van het VN-verdrag inzake de participatie van kinderen:

"1. De Staten die partij zijn verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen het recht deze mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend gewicht wordt toegekend in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind.

2. Te dien einde wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in gerechtelijke en administratieve procedures die het kind betreffen, hetzij rechtstreeks, hetzij via een vertegenwoordiger of een passende instantie, op een wijze die in overeenstemming is met de procedureregels van het nationale recht. "

Artikel 12 wordt verder uitgewerkt in "General comment No. 12 (2009): Het recht van het kind om te worden gehoord", aangenomen door het VN-Comité voor de rechten van het kind ([link](#)).

⁵³ Oxfam, Griekse Raad voor Vluchtelingen 2021: 35-36 [link](#)

⁵⁴ FRA 2019: 16 [link](#)

⁵⁵ At a Cliff Edge: Children in migration transitioning into adult in Europe, Oxfam Webinar op 7 september 2021.

⁵⁶ De Ruijter de Wildt 2014: 7 [link](#)

geëerbiedigd, is "participatie eerder uitzondering dan regel in de Europese systemen voor niet-begeleide kinderen".⁵⁷ .

- o De volgende factoren kunnen een rol spelen bij het bemoeilijken van het verzamelen van feedback van de doelgroep: 1) taalbarrières 2) culturele barrières en 3) frequente verplaatsingen. Deze factoren spelen ook een rol bij het belemmeren van de ontwikkeling van het vertrouwen dat nodig is om veilige en betrouwbare relaties op te bouwen die zelfontplooiing en vertrouwen mogelijk maken⁵⁸ .
- o Eerdere trauma's of de onzekerheid en limbostatus hebben vaak een negatieve invloed op het psychosociale welzijn van UMC, wat het gedrag om actief deel te nemen of bij te dragen aan discussies, feedback te geven, zich te engageren, enz. sterk kan belemmeren. ⁵⁹

Er is sprake van een "viciuze cirkel" wat betreft legale status, huisvesting en werkgelegenheid/integratie tijdens hun overgang naar volwassenheid. Voor de meeste UMC die 18 jaar worden, wordt, indien zij geen asiel krijgen, hun recht om in het land te blijven en een verblijfsvergunning te krijgen gekoppeld aan werk of opleiding. Voor werk of beroepsopleiding is dan weer een verblijfsvergunning nodig. Door deze negatieve terugkoppeling lopen jongvolwassen migranten het risico om naar hun oorspronkelijke land te worden teruggestuurd of in hechtenis te worden genomen - waardoor zij het contact verliezen met de relaties, netwerken en het gevoel van stabiliteit die zij in het jeugdzorgsysteem hebben kunnen opbouwen of creëren⁶⁰.

Duitsland: SGB VIII Hervorming en wetswijzigingen

Het Duitse Systeem voor Jeugdzorg en alle EU-lidstaten staan duidelijk voor een kritieke uitdaging die mettertijd alleen maar groter zal worden en reeds bestaande problemen in verband met migratie zal verergeren, vooral sinds 2015. In een poging om enige vooruitgang te boeken bij het aanpakken van deze zorg, heeft de Duitse kinder- en jeugdzorg, gereguleerd door de SGB VIII, een belangrijke hervorming doorgevoerd die bekend staat als de Wet op de versterking van de kinder- en jeugdzorg. Deze hervorming beoogt de bovengenoemde uitdagingen aan te pakken door nieuwe wettelijke bescherming te bieden aan oudere UMC die van zorg naar een zelfstandig leven overgaan. In zijn geheel is de hervorming bedoeld om kinderen en jongeren die opgroeien in pleeggezinnen of instellingen voor speciaal onderwijs te ondersteunen, en meer preventieve diensten op lokaal niveau te bieden, samen met een grotere participatie van jongeren, hun ouders en gezinnen.

Met name voor UMC versterkt SGB VIII de bestaande structuren die bedoeld zijn om de overgang naar volwassenheid te begeleiden met bepaalde nieuwe regelingen. De hervorming voorziet bijvoorbeeld in (1) een grotere inzet voor de begeleiding van jongvolwassenen in hun overgangsfase, (2) een terugkomoptie (wat betekent dat meerderjarige UMC kunnen terugkeren naar hun vorige zorgwoning), (3) bindende transitieplanning met andere sociale dienstverleners en (4) meer bindende nazorg voor zorgverlaters. Deze regelingen hebben als doel en intentie om (1) een meer bindende wettelijke aanspraak te creëren, (2) ervoor te zorgen dat jongvolwassenen ook na technische beëindiging van de hulpverlening gebruik kunnen maken van jeugdzorgvoorzieningen, (3) te zorgen voor continuïteit en behoeftegerichte hulpverlening en (4) te zorgen voor expliciete regelgeving die de noodzaak van nazorg via hulpverlening of zelfstandige jeugdzorgorganisaties verplicht stelt.

⁵⁷ De Ruijter de Wildt 2014: 8 [link](#)

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ De Ruijter de Wildt 2014: 9 [link](#)

⁶⁰ At a Cliff Edge: Children in migration transitioning into adult in Europe, Oxfam Webinar op 7 september 2021.

In het algemeen is de hervorming bedoeld om kinderen en jongeren beter te beschermen, kinderen en jongeren die in pleeggezinnen of in speciale onderwijsinstellingen opgroeien te ondersteunen, een *one-stop shop* te bieden voor de ondersteuning van kinderen en jongeren met en zonder handicap, meer preventieve diensten op lokaal niveau aan te bieden en meer participatie van jongeren, hun ouders en gezinnen te bewerkstelligen. De wetswijziging biedt dus een belangrijk uitgangspunt voor de verdere ontwikkeling van (alternatieve) zorgsystemen voor niet-begeleide minderjarigen en zal hierna samen met de andere bevindingen worden besproken.

EU: EU-strategie 2021 voor de rechten van het kind en EU-kindergarantie

Met de aanneming van de EU-strategie voor de rechten van het kind en de EU-kindergarantie in 2021 heeft de EU een belangrijke stap gezet om haar engagement voor de bevordering en bescherming van de rechten van het kind te bevestigen, rekening houdend met nieuwe realiteiten en uitdagingen. Zes thematische pijlers bepalen de prioriteiten van de EU voor de komende jaren, die zullen helpen de rechten van het kind in het EU-beleid te integreren. Met de strategie en de kindergarantie worden de lidstaten ook begeleid bij de ondersteuning van kinderen onder de 18 jaar die risico lopen op armoede en sociale uitsluiting, waaronder veel van de UMC in zorgsystemen in de hele EU. De drie prototypes ontwikkeld in dit document zijn ingebed in het ondersteunende kader dat met de aanneming van deze twee documenten is gecreëerd. De Europese Commissie roept de lidstaten op zich aan te sluiten bij haar inspanningen om middelen, processen en mechanismen vast te stellen en te versterken zodat kinderen actief kunnen deelnemen aan de democratische samenleving, en om kinderen in nood daadwerkelijk toegang tot passende huisvesting te garanderen.

1.4 AANBEVELINGEN

Op basis van bestaande literatuur en overleg met kritische stakeholders en actoren, waaronder (meerderjarige) UMC in het veld, kan worden vastgesteld dat UMC een bijzonder kwetsbare groep vormen, met name tijdens de overgang van zorg naar een zelfstandig leven, waarbij zij plotseling worden geconfronteerd met de juridische, psychologische, cognitieve, emotionele, financiële en sociale gevolgen van het bereiken van de meerderjarigheid. Gezien de achtergrond en de situatie van deze doelgroep is het van essentieel belang dat **bijstand en ondersteuning op een continue, stabiele en alomvattende manier worden aangeboden**, overeenkomstig met de kernbeginselen van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en de kinderbescherming (zie ook bijlage I).

Op basis van ons onderzoek, overleg en bevindingen, die ons van onschatbare waarde waren, werden daarom drie belangrijke zorgprototypes bedacht als mogelijkheden om UMC te helpen de vele uitdagingen en obstakels tijdens de overgang naar volwassenheid te overwinnen:

- **Prototype één: Self-advocacy** - gericht op het faciliteren van een belangen- en self-advocacy netwerk dat zorgverlaters en jongvolwassenen een platform en ondersteuning biedt.
- **Prototype twee: Huisvesting** - jonge niet-begeleide volwassenen huisvestings- en ondersteuningsmogelijkheden bieden in een grotendeels vertrouwde omgeving.
- **Prototype drie: Mentorschap** - invoering van het concept van begeleiding en ondersteuning van niet-begeleide migranten zorgverlaters in het kader van een vrijwillig mentorschap dat volgt na het einde van de voogdij.

Om te zorgen voor een alomvattend kader voor de invoering van deze prototypes, zoals in detail beschreven in deel 2, en om de bovengenoemde belemmeringen en uitdagingen doeltreffend aan te pakken, worden aanbevelingen gedaan aan zowel professionals als beleidsmakers/overheidsinstanties.

Prototype 1 Aanbevelingen: De stem van UMC moet worden gehoord, en zij moeten actief deelnemen en **deel uitmaken van besluitvormingsprocessen rond hun zorg, en nazorgplanning** om zichzelf rechtstreeks in hun kracht te zetten en wegen aan te bieden voor netwerkbouw en behoud.

Voor professionals	Voor beleidsmakers/overheidsinstanties
<ul style="list-style-type: none"> • Oudere UMC via participatieactiviteiten in staat stellen de vooruitzichten van deze jongvolwassenen na het verlaten van de zorg vast te stellen en te stabiliseren. • De vaardigheid van het opbouwen van netwerken aanmoedigen als een bouwsteen van iemands sociaal kapitaal - wat een grote troef kan zijn bij het vinden van een baan, een woning, en psychologische en emotionele steun via opgeleide professionals of vrienden. • Houd rekening met culturele verschillen die kunnen ontstaan doordat kinderen afkomstig zijn uit gemeenschapsgerichte in plaats van "individualistisch gerichte" culturen. Dit betekent dat veel UMC niet worden opgevoed met het besef zich te richten op individuele ontwikkeling, maar eerder voldoen aan de verwachtingen van familie en gemeenschap⁶¹. Stimuleer daarom het uiten van behoeften en aspiraties; de aanwezigheid van een culturele bemiddelaar is noodzakelijk. • Deelnameactiviteiten aanpassen, afstemmen en ontwerpen op basis van de behoeften van UMC vanwege de kwetsbaarheid van deze groep en de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd⁶² d.w.z. zorgverleners opleiden op het gebied van culturele gevoeligheid en evaluatieformulieren gebruiken die specifiek de ervaring van UMC weerspiegelen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ervoor zorgen dat de rechten en de vertegenwoordiging van UMC worden gehandhaafd bij alle beslissingen en acties die hen aangaan. Dit is noodzakelijk voor hen om de vaardigheden van zelfbeschikking op te bouwen en ervoor te zorgen dat zij leren hoe zij hun behoeften kunnen verwoorden en laten vervullen. • Bevorderen, ondersteunen en initiëren van lokale initiatieven die actieve participatie aanmoedigen, aangezien deze de sociale integratie sterk bevorderen en bijdragen tot de integratie van UMC in hun gemeenschappen en gastlanden⁶⁴. • Ervoor zorgen dat hun stem wordt gehoord en dat met hun inbreng rekening wordt gehouden bij het uitstippelen van beleid dat hen aangaat. • Een overgangperiode instellen van 18-25 jaar om te pleiten voor rechten en betere praktijken met betrekking tot ouder wordende UMC in verband met hun capaciteiten⁶⁵. • Een overgangperiode instellen van 18 tot 25 jaar om de continuïteit van hun integratieproces en de maximalisering van de tot dan toe geboekte vooruitgang te waarborgen.

⁶¹ De Ruijter de Wildt 2014: 9 [link](#)

⁶² De Ruijter de Wildt 2014: 9 [link](#)

⁶⁴ Europees Jeugdcentrum van de Raad van Europa 2016: 3, 12 [link](#)

⁶⁵ Europees Jeugdcentrum van de Raad van Europa 2016: 12 [link](#)

<ul style="list-style-type: none"> • Lokale initiatieven faciliteren die actieve participatie aanmoedigen, de sociale integratie sterk vergroten en de integratie van UMC in hun gemeenschappen en gastlanden bevorderen⁶³. 	<ul style="list-style-type: none"> • De dialoog en de uitwisseling van goede praktijken in heel Europa bevorderen om gemeenschappelijke wetgeving te ontwikkelen die beantwoordt aan de dringende behoeften van UMC en uiteindelijk leidt tot een uniformisering van de praktijk.
---	--

Prototype 2 Aanbevelingen: Woonomstandigheden en huisvesting zijn cruciaal voor het welzijn van UMC, en daarom moet de **zekerheid van het recht op huisvesting** die voldoet aan de behoeften van het individu worden gegarandeerd.

Voor professionals	Voor beleidsmakers/overheidsinstanties
<ul style="list-style-type: none"> • Zorgen voor toegang tot en kwaliteit van de woonomgeving - vooral gezien de grote verscheidenheid aan emotionele en psychologische toestanden waarin UMC zich kunnen bevinden. Trauma's uit het verleden, ingrijpende veranderingen en aanpassing aan een nieuwe cultuur en samenleving eisen een enorme tol van het welzijn van het kind en de jongvolwassenen. Daarom is het noodzakelijk dat de accommodatie en het welzijn "geschikt zijn, aangepast aan de leeftijd, doorlopend met specifieke faciliteiten, en ondersteuning en begeleiding omvat" samen met toegang tot recreatie, sport en vrije tijd⁶⁶. • UMC ondersteunen tijdens de overgangsperiode, ondersteunen met: <ul style="list-style-type: none"> ○ Het identificeren van huisvestingsmogelijkheden, ○ Het ontwikkelen van een stabiel huisvestingsplan na het verlaten van de zorg, ○ De jongere verbinden met de nodige contacten⁶⁷. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prioriteit geven aan huisvestingsbeleid als een belangrijke factor voor sociale integratie en voor het creëren van "contact met de plaatselijke bevolking, korte afstanden tot diensten, zoals scholen, en beschikbaarheid van werkgelegenheid"⁶⁸. • Zorgen voor toegang tot adequate huisvesting voor alle UMC die in het land verblijven, alsook voor een aangepaste toegang tot basisdiensten. Het belang van huisvesting en onderdak niet over het hoofd zien en het als een basisrecht handhaven. • Bij het uitstippelen van een huisvestingsbeleid voor (meerderjarige) UMC in de hele EU moet rekening worden gehouden met de volgende factoren: <ul style="list-style-type: none"> ○ Toegang tot onderwijs, opleiding, werkgelegenheid; ○ Bevordering van sociale inclusie en integratie; ○ Het bieden van stabiliteit en een basis voor toekomstige autonomie; ○ Beperkte overdrachten om de ontredde van kwetsbare jonge migranten te voorkomen - indien nodig moeten overdrachten dan ten minste worden gecoördineerd met onderwijscycli om hun studies niet te verstoren;

⁶³ Europees Jeugdcentrum van de Raad van Europa 2016: 3 [link](#)

⁶⁶ Pasic, L. 2017: 25 [link](#)

⁶⁷ Dewar/ Goodman 2014: 10 [link](#)

⁶⁸ FRA 2019: 12 [link](#)

	<ul style="list-style-type: none"> o Beperken van de kwetsbaarheid voor criminaliteit of uitbuiting⁶⁹. • Bij het 18e levensjaar wordt huisvesting een kritieke en schrijnende situatie en daarom moeten jongvolwassen UMC in dezelfde woning of buurt kunnen blijven wonen.
--	--

Prototype 3 Aanbevelingen: Het wordt ten zeerste aanbevolen de **juridische ondersteuning te versterken** om jongvolwassen UMC te helpen **bij het navigeren door de complexe bureaucratische en administratieve processen** die nodig zijn om documenten te verkrijgen die essentieel zijn voor een onafhankelijk leven. Bovendien wordt de wettelijke status van veel UMC na het bereiken van de meerderjarigheid vaak in twijfel getrokken, en de asielpprocedure is een moeizaam proces waarbij de dreiging van terugzending plotseling aanwezig is. Daarom is **begeleiding en mentorschap** in deze zaken dringend gewenst.

Voor professionals	Voor beleidsmakers/overheidsinstanties
<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiding bieden aan UMC in hun overgang naar volwassenheid om hen beter in staat te stellen de lange en ingewikkelde administratieve procedures voor noodzakelijke documenten zoals verblijfsvergunningen te doorstaan. Deze documenten zijn van vitaal en essentieel belang voor toekomstige inspanningen zoals het volgen van hoger onderwijs, het vinden van huisvesting of het vinden van een baan⁷⁰. • UMC in staat stellen een "permanente band met ten minste één toegewijde volwassene" tot stand te brengen die een stabiele en veilige relatie kan bieden, aangezien dit leidt tot veel hogere succespercentages voor jongeren die overgaan naar volwassenheid en onafhankelijkheid⁷¹. • Wijs een vrijwillige voogd aan om UMC te begeleiden tijdens hun overgang naar volwassenheid na de leeftijd van 18⁷². 	<ul style="list-style-type: none"> • Bekwame voogden benoemen binnen een efficiënt voogdijsysteem als "integraal onderdeel van het nationale kindbeschermingssysteem, dat functioneert binnen het nationale wettelijke kader voor kindbescherming"⁷³. • De transnationale uitwisseling promoten om te bevorderen dat de rol van de wettelijke voogd en de uitwisseling van vrijwilligers in de gehele EU als cruciaal worden erkend. • De oprichting van een netwerk van voogden in heel Europa aanmoedigen en bevorderen.

⁶⁹ FRA 2019: 12 [link](#)

⁷⁰ Oxfam, Griekse Raad voor Vluchtelingen 2021: 35 [link](#)

⁷¹ Dewar/ Goodman 2014: 3 [link](#)

⁷² Stichting ISMU 2019: 9 [link](#)

⁷³ FRA 2019: 11 [link](#)

Deze mogelijkheden en aanbevelingen dienen als inspiratie voor de drie alternatieve zorgprototypes die in het volgende hoofdstuk in detail worden beschreven.

Duitsland: SGB VIII Hervorming en wetswijzigingen

Met betrekking tot de SGB VIII-hervorming is de feedback van maatschappelijk werkers, overheidsinstanties en zorgverleners zelf dat de hervorming weliswaar een stap in de goede richting is, maar niet de nodige veranderingen bevat. Toonaangevende professionals op dit gebied hebben verklaard dat de hervorming slechts een expliciete verduidelijking inhoudt van reeds bestaande regelingen die nu duidelijker als wettelijke rechten zijn vastgelegd. Deze hervorming biedt dus een versterkte wettelijke basis voor zorgverleners tijdens de overgang, maar er moeten grotere veranderingen worden doorgevoerd om tegemoet te komen aan de behoeften van UMC tijdens deze kritieke fase van adolescentie en overgang.

SECTIE 2

ALTERNATIEVE ZORG PROTOTYPES

© IOM, 2021

Foto uit U-CARE promo video: UMC met zijn pleegouder

SECTIE 2 - ALTERNATIEVE ZORG PROTOTYPES

In dit deel worden de afzonderlijke prototypes gepresenteerd, inclusief een stappenplan voor het gebruik en de toepassing van de praktijken en aanbevelingen. De drie prototypes zijn bedoeld om enkele van de meest urgente behoeften aan te pakken die uit onderzoek en overleg naar voren zijn gekomen, en dus om aanbevelingen te doen ter verbetering van de overgang van niet-begeleide minderjarigen naar volwassenheid. Gezien de complexiteit van de betrokken actoren en de verschillende systemen in de landen van Europa, beoogt het stappenplan een aantal algemene stappen te geven die in andere contexten kunnen worden gedupliceerd.

PROTOTYPE 1: SELF-ADVOCACY

Het centrale doel van dit prototype is het faciliteren van een belangen- en self-advocacy netwerk dat UMC en niet-begeleide migranten zorgverlaters⁷⁴ een platform en ondersteuning biedt.

Doelstellingen:

- Een laagdrempelig contactpunt hebben voor zorgverlaters
- Een ondersteunend netwerk ontwikkelen door middel van een peer-to-peer-benadering
- UMC/zorgverlaters in hun kracht zetten door zelforganisatie en participatie te bevorderen
- Netwerken opbouwen met andere (lokale/regionale/nationale) belangengroepen.

2.1.1 CONTEXT

“Zorgverlaters hebben meestal zeer kleine netwerken. Deze netwerken verdwijnen vaak volledig tijdens de moeilijke overgangsfase. In deze context is het van vitaal belang de jongeren te ondersteunen bij het opbouwen van een netwerk dat zich niet beperkt tot de context van de jeugdzorg.”⁷⁵

Achtergrond: Participatie, netwerken en zelforganisatie als belangrijke uitgangspunten bij de empowerment van niet-begeleide migranten zorgverlaters

Het leven van niet-begeleide minderjarigen en niet-begeleide migranten-zorgverlaters wordt in hoge mate bepaald door anderen en is onderworpen aan vele beperkende voorschriften. De verblijfsstatus, die vaak jarenlang onduidelijk blijft, de bijbehorende verblijfsregels en de vaak ontbrekende toegang tot onderwijs en beroepsopleiding beperken de zelfbeschikking en zijn vaak centrale obstakels voor integratie in de gastsamenleving⁷⁶. Tegelijkertijd beschikken migranten-zorgverlaters meestal over zeer kleine sociale

⁷⁴ De term "zorgverlater" wordt in dit document gebruikt voor niet-begeleide migrantenkinderen die 18 jaar zijn geworden en de zorgondersteuning hebben moeten verlaten. Ook aangeduid als: "niet-begeleide migranten-zorgverlater" of "meerderjarige UMC".

⁷⁵ Citaat van deskundige tijdens IOM Duitse dialoog met stakeholders juli 202

⁷⁶ Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2013: 7, [link](#)

ondersteuningsnetwerken. Dit is te wijten aan de volledige afwezigheid van het steunsysteem van de familie en aan de relatief korte periode die zij in hun nieuwe leefomgeving hebben doorgebracht.

In dit verband blijkt uit onderzoek dat een van de belangrijkste punten van zorg met betrekking tot UMC en hun overgang naar zelfstandigheid hun "deelname aan de samenleving en opname in jeugdwerkactiviteiten" is⁷⁷. Het gebrek aan participatie in de samenleving en het onvermogen om formele en informele relaties aan te knopen belemmert de ontwikkeling van de vaardigheden die nodig zijn voor succes in de volwassenheid, zoals: uitdrukking geven aan zichzelf en aan zijn behoeften, communicatie, persoonlijke ontwikkeling, burgerschap, samenwerking, onderhandeling, *self-advocacy* en actief burgerschap om discriminatie en sociale marginalisering te voorkomen⁷⁸.

Bij het ontwerpen van nieuwe vormen van ondersteuning en zorg voor migranten-zorgverlaters ligt de nadruk op de thema's "school en opleiding" en "adequate huisvesting". Tegelijkertijd wordt gewezen op het grote belang van sociale netwerken en participatiemogelijkheden⁷⁹. Betrokkenheid bij besluitvormingsprocessen en de versterking van netwerken die zich niet beperken tot de context van de jeugdzorg worden beschreven als belangrijke vaardigheden en middelen voor een succesvolle overgang naar zelfstandigheid⁸⁰.

Raadplegingen: bevindingen

Uit overleg met UMC, zorgverlaters en deskundigen bleek ook het grote belang van mogelijkheden tot participatie en zelfbeschikking bij de voorbereiding op zelfstandig wonen. Ook veel punten van de beschreven achtergrondcontext kwamen in de gesprekken aan de orde. Dit geldt met name voor de aspecten externe determinatie en netwerken:

- Met betrekking tot het thema zelfbeschikking werd vanuit pedagogisch perspectief beschreven dat, hoewel een centraal doel van de jeugdzorg het versterken van de zelfverantwoordelijkheid van jongeren is, hun bewegingsruimte ernstig wordt beperkt door asiel- en verblijfsregelingen. Het gebrek aan of de beperkte mogelijkheden om controle uit te oefenen op het eigen leven hebben gevolgen voor de persoonlijkheidsontwikkeling en het vermogen om problemen op een zelfbepaalde manier aan te pakken. Daarom zijn medezeggenschap en participatie en voorlichting over de eigen rechten belangrijke elementen om deze jongeren in hun kracht te zetten.
- Over het belang van netwerken werd benadrukt dat het beëindigen van de jeugdzorg, vooral in het geval van niet-begeleide migranten-zorgverlaters, meestal niet gepaard gaat met het opzetten van stabiele sociale netwerken. In veel gevallen blijven de netwerken beperkt tot de context van de jeugdzorg en verdwijnen ze bij de overgang naar zelfstandigheid. De eerste stappen op weg naar zelfstandigheid worden dus vaak gekenmerkt door ontwrichting en eenzaamheid. Daarom is het belangrijk deze jongeren te ondersteunen bij het opbouwen van solide netwerken.

Verder werden participatie en zelfbeschikking niet alleen beschreven als een centrale pijler in het pedagogisch werk met niet-begeleide minderjarigen, maar ook als een doorslaggevend element voor de voorbereiding op een zelfstandig leven. De suggesties om participatie en zelfbeschikking te versterken hadden enerzijds betrekking op het (pedagogische) dagelijks leven in de context van een woongroep, maar anderzijds ook op de versterking van *self-advocacy* groepen en de betrokkenheid bij lokale en regionale besluitvormingsprocessen. Deze vormen van participatie werden ook herhaaldelijk in verband gebracht met

⁷⁷ Pasic, L. 2017 : 7 [link](#)

⁷⁸ Pasic, L. 2017 : 13 [link](#)

⁷⁹ B-UMF 2017 [link](#)

⁸⁰ Pasic, L. 2017 : 17 [link](#)

de ontwikkeling van ondersteunende structuren en netwerken die jongeren helpen nadat zij de kinder- en jeugdzorg hebben verlaten.

2.1.2 BESCHRIJVING VAN HET PROTOTYPE

De beschreven contexten en de resultaten van de gesprekken in de focusgroepen illustreren de noodzaak van een meer systematische ondersteuning tijdens de overgangsfase. Uit de resultaten blijkt ook dat de versterking van sociale netwerken en van participatie- en besluitvormingsvaardigheden belangrijke uitgangspunten zijn bij het opzetten van ondersteuningsstructuren.

Het concept "*self-advocacy*" neemt deze bevindingen over en combineert begeleiding en nazorg voor zorgverlaters met ondersteuning bij participatie en *self-advocacy* competenties. Het doel van het concept is het initiëren van een belangen- en *self-advocacy* netwerk dat voor zorgverlaters dient als een belangrijke bron van ondersteuning en als platform voor (maatschappelijke) participatie.

De basisgedachte achter het concept is dat het bereiken van de meerderjarigheid niet mag leiden tot een abrupte beëindiging van zorg, bijstand en sociale netwerken en dat er een kader voor uitgebreide overgangssteun moet komen.

Uitgangspunten en centrale onderdelen van het concept zijn a) een open aanspreek- en adviespunt en b) regelmatige bijeenkomsten van het netwerk van zorgverlaters. Beide onderdelen worden geïnitieerd en ondersteund door een jeugdzorgorganisatie in samenwerking met lokale en nationale belangenorganisaties. De primaire doelgroep van de diensten bestaat uit niet-begeleide migranten-zorgverlaters die eerder in zorg zijn geweest. De diensten zijn echter ook expliciet gericht op adolescenten en jongvolwassenen die momenteel nog worden opgevangen in het kader van de kinder- en jeugdzorg.

De twee componenten zijn als volgt met elkaar verbonden:

Open aanspreekpunt: Het aanspreekpunt is een persoon in de jeugdzorgorganisatie die het *self-advocacy* netwerk initieert en ondersteunt. Deze persoon is een maatschappelijk werker die al een relatie heeft met UMC en zorgverlaters en tot wie veel zorgverlaters, die geen ondersteuningsstructuur en sociaal netwerk hebben, zich al wenden wanneer zij hulp nodig hebben. In plaats van deze ad hoc verzoeken van voormalige UMC op vrijwillige basis op te vangen, zoals nu vaak het geval is, zal deze contactpersoon structureel (op parttime basis) worden ingebed als belangrijkste aanspreekpunt voor zorgverlaters en de *self-advocacy* netwerken en twee taken vervullen. Ten eerste biedt het aanspreekpunt begeleiding tijdens vaste uren, op een open en laagdrempelige manier. Deze persoon adviseert jongvolwassenen over alle vragen en taken die samenhangen met de overgang naar een zelfstandig leven. De focus ligt op huisvesting, school- en loopbaanperspectief en bureaucratische zaken, maar ook op het dagelijks leven en conflicthantering. Het bijzondere van het aanspreekpunt is dat alleen de meest dringende zorgen worden besproken en opgehelderd in het kader van individuele begeleiding. Voor meer algemene vragen, ter ondersteuning en/of om sociale redenen kan het aanspreekpunt individuele zorgverlaters doorverwijzen naar de bijeenkomsten van het *self-advocacy* netwerk. Dit sluit aan bij de tweede taak van het aanspreekpunt: deze persoon wordt door de jeugdzorgorganisatie aangewezen om te ondersteunen bij het opstarten en consolideren van het netwerk van zorgverlaters (zie onderdeel 2). Algemene vragen die tijdens het spreekuur vaak naar voren komen, kunnen bijvoorbeeld door het aanspreekpunt in een netwerkbijeenkomst worden behandeld.

Bijeenkomsten van het *self-advocacy* netwerk: De (twee)wekelijkse bijeenkomsten van het netwerk worden eveneens begeleid door een pedagogische professional en bieden de deelnemers in de eerste plaats een

ankerpunt om vrienden en kennissen te ontmoeten. Daarnaast hebben de bijeenkomsten twee focuspunten: Enerzijds dienen de bijeenkomsten als verlengstuk van de begeleidingsdiensten. Meer algemene en open vragen worden samen besproken in overleg met de deelnemers. Deze *peer-to-peer counseling* activeert de diverse ervaringen, veerkracht en hulpbronnen van de deelnemende zorgverlaters en maakt tegelijkertijd de uitdagingen die gepaard gaan met het einde van de jeugdzorg bijzonder levendig en tastbaar voor de jongere deelnemers. Anderzijds dienen de bijeenkomsten ter bevordering van *self-advocacy* en (politieke) participatie. Op basis van de verklaringen, wensen en vragen van de deelnemers creëren het aanspreekpunt en de andere medewerkers een kader waarbinnen de gezamenlijke opstelling van verslagen en verklaringen, de deelname aan bijscholing alsmede de uitwisseling en aansluiting bij landelijke initiatieven mogelijk wordt gemaakt. De bijeenkomsten worden aangevuld en verlicht met regelmatige vrijetijdsactiviteiten en gemeenschappelijke initiatieven.

2.1.3 STAPPENPLAN

Het scheppen van mogelijkheden voor participatie en zelfbeschikking zijn essentiële hoekstenen van pedagogisch werk en centrale voorwaarden om jongeren voor te bereiden op een zelfstandig leven. Ondanks dit fundamentele belang is het voor jeugdzorginstellingen, professionals en jongeren vaak een uitdaging om in de praktijk duurzame en succesvolle participatieprocedures tot stand te brengen. Daar zijn vele redenen voor. Zeker is echter dat "goede bedoelingen" niet volstaan om doeltreffende participatiestructuren tot stand te brengen. De inzet van professionals blijft zonder resultaat als de structurele voorwaarden, zoals voldoende ondersteuning bij het plannen en testen en een overeenkomstige institutionele basishouding, niet aanwezig zijn⁸¹. Eveneens is het van cruciaal belang dat jongeren passende vaardigheden verwerven om actief deel te nemen aan besluitvormingsprocessen. Dit geldt met name voor kinderen en jongeren die in hun plaats van herkomst weinig mogelijkheden tot participatie hebben gekend⁸². Kwalificatie op het gebied van participatie is daarom niet alleen een noodzaak voor management en professionals, maar ook voor de kinderen.

Tegen deze achtergrond houdt het bevorderen van een netwerk meer in dan het motiveren van jongeren en het voorbereiden van de eerste bijeenkomsten. De afzonderlijke voorbereidingsstappen worden hieronder weergegeven. Het moet echter benadrukt worden dat elke jeugdzorginstelling een ander karakter en andere

⁸¹ Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2013: 18, [link](#)

⁸² Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2013: 14, [link](#)

structurele en personele vereisten heeft. Daarom is het volgende stappenplan bedoeld als basis voor discussie en planning.

Stap één: Stakeholders en actoren in kaart brengen en bereiken: De centrale actoren bij het vaststellen van de stakeholders zijn de jeugdzorginstellingen en hun medewerkers. De medewerkers zijn nauw betrokken bij de zorg voor jongeren en kennen hun vaardigheden en kennis. Ook blijven zij vaak in contact met jongvolwassenen die voorheen onder hun hoede stonden. Bovendien moet worden nagegaan welke andere actoren het netwerk zouden kunnen verrijken en versterken. Afhankelijk van de focus van het onderwerp en de interesses van de jongeren is het zinvol om verschillende lokale (integratie)actoren, beleidsmakers of zelfs medewerkers van administratieve instellingen uit te nodigen voor de bijeenkomsten. Dit geldt ook voor de betrokkenheid van voogden en mentoren. Ook netwerken met regio-overschrijdende netwerken, diasporagroepen en stakeholders is een belangrijke stap in de verankering en versterking van het netwerk.

Stap twee: Participatieactiviteiten voor UMC plannen met het management en stakeholders: Zoals reeds vermeld is de uitvoering van participatiemaatregelen in het dagelijkse pedagogische leven vaak een uitdaging. Daarom moeten aan het begin, samen met het management van de jeugdzorginstelling en andere betrokkenen, waaronder het aanspreekpunt, de noodzakelijke randvoorwaarden en waarborgen voor een veilige kinderp participatie worden vastgesteld. In deze fase moet ook de aanwijzing van het aanspreekpunt (binnen een groter team) worden afgerond. Idealiter is dit een (team van) maatschappelijk werker(s) die al een gevestigde relatie met UMC en zorgverlaters heeft, aangezien de meeste maatschappelijk werkers contact blijven houden met voormalige UMC van hun woongroep. Ook de concrete taakverdeling van het aanspreekpunt en de betrokken partijen kunnen onderwerp van gesprek zijn.

Stap drie: Bestaande participatiemethoden en -activiteiten in kaart brengen en versterken: Het versterken van participatieprocessen beperkt zich niet tot het openen van mogelijkheden voor participatie en besluitvorming. Participatie mogelijk maken is de basis, maar moet ook stevig verankerd zijn in attitudes, structuur en het dagelijks leven.

- Een belangrijke stap is het analyseren van de structurele voorwaarden van de jeugdzorgorganisatie. Succesvolle participatie hangt af van de totstandbrenging van een participatiecultuur die gedragen wordt door het management, de professionals en de jongeren⁸³. Het management van een organisatie speelt in eerste instantie een doorslaggevende rol. Zij moeten niet alleen overtuigd zijn van de zin en de voordelen van participatie, maar ook de nodige middelen ter beschikking stellen (werktijd, geld, opleidingsmogelijkheden). Door het structureel inbedden van een aanspreekpunt (binnen een ondersteunend team) voor zorgverlaters erkent het management het waardevolle werk van medewerkers die vaak op vrijwillige basis ondersteuning bieden aan hulpbehoevende voormalige UMC (zorgverlaters).
- Ook de medewerkers spelen een beslissende rol. Zij zijn degenen die de kinderen/jongeren motiveren en aanzetten tot deelname. De uitgebreide informatie die aan jongeren wordt verstrekt, speelt hierbij een sleutelrol. Veel jongeren missen eenvoudigweg de kennis om veranderingen in gang te zetten en voor hun rechten op te komen. Een team dat de rol van aanspreekpunt op zich kan nemen en dat een uitgebreide kennis heeft van transitie-gerelateerde kwesties (administratie, huisvesting, beroepsopleiding, enz.), gevestigde relaties met UMC (en zorgverlaters) en dat ook wordt bijgestaan door een pedagoog die is opgeleid in participatieve methoden, is onontbeerlijk voor een succesvol *self-advocacy* netwerk.

⁸³ Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2017: 18, [link](#)

Stap Vier: Ontwikkeling van een richtinggevend document met stappen voor de oprichting van het self-advocacy netwerk: De ontwikkeling van een kader voor het opstarten van het netwerk is gebaseerd op de conceptuele regelingen en de ervaringen en problemen die zijn opgedaan in verband met de versterking van de participatieprocessen. Het kader dient om het netwerk de nodige stabiliteit te bieden voor de eerste fasen en moet enkele voorgestelde onderwerpen en een voorlopig stappenplan bevatten. Vergeet echter niet dat de onderwerpen van de netwerken niet kunnen worden bepaald zonder de inbreng van UMC en de zorgverlaters. Hun behoeften en wensen staan centraal, dus het opstellen van een concreet actieplan kan het onderwerp zijn van een eerste netwerkbijeenkomst. Deze gezamenlijke denkoefening met het netwerk moet vaak worden herhaald, zodat het actieplan actueel blijft. Verder kan het aanspreekpunt besluiten om algemene vragen die in de begeleiding terugkomen op de agenda te zetten van het netwerk van *peer-to-peer counseling*.

Stap Vijf (Laatste Stap): Starten met een eerste bijeenkomst en ondersteuning bieden aan het self-advocacy netwerk: De cruciale en waarschijnlijk moeilijkste aspecten zijn de motivatie van de deelnemers en het initiëren van de eerste bijeenkomsten. Zoals beschreven moeten veel jongeren eerst de betekenis en het doel van participatieprocessen internaliseren en de nodige vaardigheden voor actieve participatie aanleren. Deze processen vergen tijd en het knooppunt en de professionals mogen zich niet laten ontmoedigen door een aanvankelijk geringe belangstelling. Ook bij het samenstellen van het netwerk kunnen contacten met jongvolwassenen die eerder in de voorziening hebben gewoond, de basis vormen voor zo'n eerste ontmoeting.

2.1.4 AANBEVELINGEN

In uitwisseling met nationale en internationale organisaties en initiatieven die vergelijkbare zorg- en ondersteuningssystemen bieden, zijn de volgende aanbevelingen gedaan:

- **"Beheer van de verwachtingen":** Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de omkadering van de activiteiten en de verwachtingen van de deelnemers. De verschillende motivaties, capaciteiten en verwachtingen van de deelnemers moeten door de professionals worden "gemanaged". Dit betekent ook dat de professionals in sommige situaties duidelijk moeten zijn over wat wel en wat niet kan worden bereikt. Eveneens moet erop worden toegezien dat de geplande acties en geformuleerde doelen ook binnen een redelijke termijn kunnen worden bereikt om concrete resultaten zichtbaar te maken en de ervaring van zelfredzaamheid mogelijk te maken.
- **Evenwichtig programma:** Het programma van de regelmatige bijeenkomsten moet voornamelijk bestaan uit "open" en "lichte" programmapunten. Vrijtijdsactiviteiten dragen bij tot de samenhang van het netwerk en stellen de deelname open voor jongeren die niet in de eerste plaats geïnteresseerd zijn in maatschappelijk engagement. Zo kunnen ook deze jongeren stap voor stap kennismaken met het onderwerp en met maatschappelijke activiteiten.
- **Diversiteit mogelijk maken:** Hoewel de activiteiten voornamelijk gericht zijn op niet-begeleide minderjarigen en jonge migranten-zorgverlaters, moeten de bijeenkomsten openstaan voor alle geïnteresseerde jongeren. Hoewel een diverse samenstelling wat betreft geslacht, motivatie, nationaliteit en leeftijd in de praktijk soms een uitdaging kan zijn, is het belangrijk ervoor te zorgen dat de bijeenkomsten voor iedereen toegankelijk zijn. Een diverse samenstelling verrijkt het netwerk op lange termijn en draagt bij tot het voortbestaan ervan. Vooral oudere deelnemers kunnen ook andere taken en rollen in het netwerk op zich nemen (mentor, coach, workshopleider, enz.).

PROTOTYPE 2: HUISVESTING

De basisbedoeling van de conceptuele aanpak is jonge niet-begeleide volwassenen huisvestings- en ondersteuningsmogelijkheden te bieden in een grotendeels vertrouwde omgeving, zodat verstoringen binnen hun sociale netwerk en het integratieproces worden voorkomen of althans beperkt.

Doelstellingen:

- *Zorgen voor een stabiele en veilige woonomgeving voor meerderjarige UMC.*
- *Nieuwe benaderingen presenteren om huisvesting te vinden die past bij de behoeften van UMC die overgaan naar volwassenheid.*
- *Nieuwe planningsallianties aangaan met stakeholders in de stad.*

2.1.1.CONTEXT

Mijn grootste wens is om eindelijk een appartement te vinden. Als je een appartement hebt, voel je je goed en kun je andere belangrijke dingen doen. ⁸⁴

Achtergrond: Veilige en adequate huisvesting als voorwaarde voor een succesvolle overgang naar een zelfstandig leven.

Het vinden van huisvesting is een primaire uitdaging voor UMC bij de overgang naar volwassenheid en onafhankelijkheid. Minderjarigen hebben weliswaar recht op huisvesting, maar dit recht vervalt op hun 18e verjaardag. Het risico om hun huisvesting en het daarmee verbonden netwerk van relaties te verliezen is reëel en een grote bron van angst voor jonge migranten⁸⁵.

Zoals hierboven beschreven is de overgang naar de meerderjarigheid op Europees niveau niet uniform geregeld. Sommige lidstaten hebben nazorgregelingen die huisvesting omvatten en de overgang begeleiden. Zweden bijvoorbeeld heeft speciale huisvestingsfaciliteiten om de overgang naar volwassenheid tot de leeftijd van 21 jaar te vergemakkelijken⁸⁶. In veel lidstaten zijn deze nazorgregelingen niet of niet consequent geregeld. In Duitsland bijvoorbeeld is huisvesting na afloop van de jeugdzorg meestal onderworpen aan lokale regelgeving en afhankelijk van de respectieve verblijfstitel en de situatie op de woningmarkt⁸⁷. Door het gebrek aan goede regelingen voor nazorg en huisvesting is een grote groep migrantenjongeren onzeker over hun vermogen om een onafhankelijk leven op te bouwen dat stabiel, gezond en welvarend is, niet alleen voor het individu zelf, maar ook voor de gemeenschap als geheel. Uit onderzoek blijkt dat het ontbreken van beschermende wet- en regelgeving betreffende het garanderen van huisvesting voor migrantenjongeren in overgang ertoe leidt dat veel jongeren in heel Europa naar opvangcentra voor volwassenen verhuizen, in

⁸⁴ Citaat van UMC-deelnemer tijdens focusgroepengesprek augustus 2021.

⁸⁵ Oxfam, Griekse Raad voor de Vluchtelingen 2021: 34 [link](#)

⁸⁶ UNHCR 2014: 29, [link](#)

⁸⁷ Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2017: 14, [link](#)

hotelkamers verblijven, dakloos zijn of in extreem gesegregeerde gebieden wonen omdat zij zo vaak geconfronteerd worden met discriminatie door potentiële verhuurders⁸⁸. Ontoereikende huisvesting, met name de krappe omstandigheden en het hoge geluidsniveau in de gedeelde opvangcentra, maken het moeilijk om het onderwijsproces voort te zetten, wat vaak leidt tot uitval⁸⁹. Als er opvanghuizen beschikbaar zijn, bevinden deze zich vaak in afgelegen, gemarginaliseerde gebieden waar het moeilijk is om toegang te krijgen tot essentiële diensten zoals onderwijs, gezondheidszorg of werkgelegenheid⁹⁰. Bovendien kan de verhuizing van UMC naar nazorginstellingen in andere gebieden dan hun vorige verblijfplaatsen leiden tot ontwrichting in hun sociale netwerken en vermindering van hun niveau van integratie en verbondenheid in hun gemeenschap. Gesegregeerde en onstabiele woonsituaties blijken nadelige gevolgen te hebben voor het vermogen van de doelgroep om de nodige banden en fundamenten te leggen voor een veelbelovende volwassenheid.

Een belangrijke bevinding van het onderzoek naar zorgverlaters in verband met het thema huisvesting is dat meerdere gelijktijdige overgangen tot elke prijs moeten worden vermeden om het einde van de zorg succesvol te organiseren. Gelijktijdige overgangen, zoals de overgang van school naar beroepsopleiding in combinatie met een gelijktijdige verhuizing, vormen een aanzienlijke uitdaging⁹¹.

Raadplegingen: bevindingen

Het grote belang van de woonsituatie en de vertrouwde woonomgeving bij het omgaan met overgangen werd vooral duidelijk in de interviews met jongvolwassenen. Met name de volgende aspecten werden benadrukt:

- De stress en spanning die gepaard gaan met de onduidelijke huisvestingssituatie na afloop van de bijstand hebben vaak ook verstrekkende gevolgen voor de vraagstukken op het gebied van school, opleiding en toekomstplanning. Meermaals werd beschreven dat deze onzekerheid ertoe leidt dat andere belangrijke zaken naar de achtergrond verdwijnen en verwaarloosd worden.
- Zelfs bij het succesvol zoeken naar een appartement krijgen jongeren vaak kort na de verhuizing te maken met ingrijpende crises. In vergelijking met andere jongeren worden zorgverlaters meestal in een veel vroeger stadium geconfronteerd met de uitdaging om hun eigen leven zelfstandig te organiseren. In combinatie met het gebrek aan ondersteunende netwerken leidt dit vaak tot crises met een veel grotere existentiële impact na de verhuizing.

2.2.2 BESCHRIJVING VAN HET PROTOTYPE

De hierboven geschetste onderlinge verbanden en de resultaten van de gesprekken in de focusgroepen wijzen op de noodzaak van een systematische en alomvattende steunaanpak voor de overgangperiode. Zij wijzen ook op het belang van huisvestingskwesties voor de succesvolle sociale integratie van deze jongeren. Het zorgprototype "Huisvesting" gaat in op deze bevindingen en beoogt een directe ruimtelijke en inhoudelijke verbinding van huisvesting en ondersteuningsmogelijkheden. Het basisdoel van het programma is een abrupte beëindiging van de hulpverlening bij het bereiken van de meerderjarigheid te voorkomen en een kader te scheppen voor uitgebreide overgangsondersteuning.

⁸⁸ At a Cliff Edge: Children in migration transitioning into adult in Europe, Oxfam Webinar op 7 september 2021.

⁸⁹ Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2017: 14, [link](#)

⁹⁰ At a Cliff Edge: Children in migration transitioning into adult in Europe, Oxfam Webinar op 7 september 2021.

⁹¹ Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge 2017: 62, [link](#)

Een centraal uitgangspunt is het initiëren van nieuwe, gemeentelijke planningsallianties door publieke en/of onafhankelijke jeugdzorgorganisaties met andere gemeentelijke actoren zoals het bureau voor maatschappelijk welzijn, de arbeidsvoorziening en gemeentelijke huisvestingsondernemingen. De concrete taken van zo'n gemeentelijke planningsalliantie bestaan uit:

1. Het opzetten van verschillende vormen van huisvesting en zorg. Het hoofddoel is diensten te creëren die rekening houden met de verschillende mate van zelfstandigheid van UMC en de zorgverlaters. Om de personele en financiële synergiën zo goed mogelijk te benutten, zou een grotere wooneenheid ideaal zijn om aan deze verschillende behoeften tegemoet te komen. Binnen deze grotere eenheid zullen verschillende zorgvormen (afhankelijk van de behoeften) worden geïntegreerd, evenals een centraal contactpunt, dat 24 uur per dag, 7 dagen per week bemand wordt door specialisten en te allen tijde toegankelijk is voor de jongeren van de grotere wooneenheid. Ook zal worden gezocht naar mogelijke synergiën met andere stakeholders bij de ondersteuning van jongeren. Hoewel het geïntegreerde contactpunt in de eerste plaats dient om pedagogische ondersteuning te garanderen, moet de eenheid ook de mogelijkheid bieden om begeleidingsdiensten van andere actoren, zoals het arbeidsbureau of het bureau voor sociale voorzieningen, te integreren. Het samenbrengen van deze diensten in een "inloopcentrum", geïntegreerd in de woonunit, heeft talrijke voordelen, aangezien het niet alleen de drempel voor zorgverlaters verlaagt, maar voor alle jongeren en mensen die in een kwetsbare situatie in de buurt leven.
2. Het creëren van structurele financieringsregelingen bij de planning/ondersteuning van de overgang. Overeenkomstige afspraken tussen de sociale dienstverleners zouden de vaak moeilijke en langdurige zoektocht naar haalbare oplossingen in individuele gevallen kunnen voorkomen. Concreet zou moeten worden afgesproken welke sociale dienstverlener verantwoordelijk is voor de noodzakelijke pedagogische zorg en wie van de partners verantwoordelijk is voor het respectieve aandeel in de huurkosten.

De primaire doelgroep van het zorgverlaters-programma bestaat uit jongeren die eerder in zorgdiensten/opvoedhulpmaatregelen van de deelnemende onafhankelijke jeugdzorgorganisatie(s) hebben gezeten. Nabijheid is hierbij een belangrijk criterium. De nieuwe woon- en nazorgvoorzieningen moeten jongeren in staat stellen in hun vertrouwde omgeving te blijven om ontwrichting van hun sociale netwerken en hun integratieproces te voorkomen. In dit verband moeten aanbieders van opvoedingsondersteuning uit één sociale wijk/buurt voorrang krijgen.

De ervaring heeft geleerd dat jongeren in de overgang naar een zelfstandig leven zeer verschillende individuele achtergronden en behoeften hebben. Om aan de behoeften van de jongeren tegemoet te komen en een geleidelijke aanpak van de zelfstandigheid mogelijk te maken, bestaan de diensten uit drie verschillende soorten woningen met verschillende instellingen en zorgintensiteiten. De afzonderlijke diensten zijn als volgt gestructureerd:

- Zorgverlaters residentiële woongroep: De doelgroep voor deze vorm van wonen en zorg zijn jongeren die specifiek moeten worden voorbereid op verdere dienstverlening. Daarom heeft dit aanbod een hogere zorgintensiteit en een dienovereenkomstig hogere personeelsbezetting.
- Gedeelde appartementen gemeenschap voor zorgverlaters: Deze vorm van wonen en zorg is gericht op jongeren die al een hogere mate van zelfstandigheid hebben. Deze woongemeenschap

heeft daarom een lagere zorgintensiteit met een lagere personeelsbezetting. De jongeren worden ook niet meer 24/7 dag en nacht verzorgd.

- Individueel wonen voor zorgverlaters: Individueel wonen voor zorgverlaters bestaat uit meerdere éénkamerappartementen en veronderstelt een reeds ver gevorderd proces van zelfstandigheid. De zorg vindt plaats met een lage intensiteit en op individuele basis. Een ander bijzonder kenmerk is de financiering van de dienst: alleen de kosten voor de zorg worden in dit geval door het jeugdzorgbureau gedragen. De huur en andere woonkosten worden door andere sociale dienstverleners gedekt.

De concrete vormgeving van het programma is uiteraard afhankelijk van de mogelijkheden en de bereidheid van de respectieve gemeentelijke planningspartners. De ervaring die is opgedaan in gesprekken met diverse actoren, met name met verschillende onafhankelijke jeugdzorgorganisaties, heeft aangetoond dat een systeem met meerdere niveaus, met verschillende intensiteiten van zorg waarschijnlijk een nuttige tussenstap is voor een succesvolle overgang naar zelfstandigheid. Dit zou in het belang van alle betrokken potentiële partners moeten zijn.

2.2.3 STAPPENPLAN

In tegenstelling tot de Prototypes 1 en 3 ligt de nadruk bij Prototype 2 Huisvesting op het initiëren van een alomvattend planningsproces. Het stappenplan is daarom vooral gericht op het opzetten van de planningsalliantie.

Stap één: Relevante stakeholders in kaart brengen en bereiken: Hoewel het in kaart brengen van actoren in alle prototypes een belangrijke rol speelt, is het hier de doorslaggevende factor. Relevant zijn hier allereerst andere sociale dienstverleners, zoals de sociale dienst en het arbeidsbureau, en gemeentelijke huisvestingsbedrijven. De planningsalliantie kan uiteraard worden uitgebreid met andere onderwijs- en maatschappelijke actoren. Vooral met betrekking tot de locatie van het huisvestingsprogramma kunnen ook buurtinitiatieven een nuttige aanvulling zijn. In het algemeen is een uitgebreide kennis van de lokale actoren en beleidsmakers onontbeerlijk voor succes. Daarom moet voor deze eerste stap voldoende tijd worden uitgetrokken. Bovendien moet het eerste contact met de andere actoren goed worden voorbereid en gebaseerd zijn op een korte communicatiestrategie of een campagnekader.

Stap twee: Een communicatiestrategie ontwikkelen en het huisvestingsmodel promoten bij potentiële geïnteresseerde stakeholders: De ontwikkeling van een campagnekader vormt de basis voor de initiatie van het planningscomité en vat de hoofdlijnen samen met de uitgangspunten die het project in kwestie ondersteunen.

Stap drie: Oprichting van een comité met lokale overheden, jeugdzorgorganisaties en huisvestingsmaatschappijen: Het uitgebreide en tijdrovende planningsproces vormt de grootste uitdaging van dit prototype. Tijdens een eerste bijeenkomst van de betrokken stakeholders moet daarom een tijdschema worden vastgesteld, evenals de rol van het comité en de taken en verantwoordelijkheden van elke belanghebbende. Tegelijkertijd moet worden besloten in hoeverre andere mogelijke actoren, zoals buurtinitiatieven, bij het planningsproces en de uitvoering van het huisvestingsmodel kunnen worden betrokken.

Stap Vier: Concrete stappen en verantwoordelijkheden van actoren bepalen die nodig zijn om het huisvestingsmodel uit te voeren: Een belangrijke stap bij de implementatie van nieuwe zorg- en woonregelingen zijn de onderhandelingen tussen de bureaus voor jeugdzorg en onafhankelijke jeugdzorgorganisaties. In het kader van de zogenaamde "kwaliteits-, prestatie- en beloningsovereenkomsten" die gewoonlijk tussen de "dienstverlener" (jeugdzorgorganisatie) en de financierende instantie (bijvoorbeeld gemeente, lokale overheid, enz.) worden gesloten, worden de algemene voorwaarden, de diensten en de bijbehorende exploitatiekosten overeengekomen. Op basis van deze overeenkomsten kan vervolgens het planningsproces worden verdiept en kunnen specifieke planningsdoelen en verantwoordelijkheden worden vastgesteld.

Stap vijf (laatste stap): Het huisvestingsmodel lanceren en nauwlettend opvolgen: De start van het project is natuurlijk een belangrijk tussentijds doel, maar ook een belangrijke en kritische projectfase. Uitgebreide kwaliteitsbewaking en een raadplegingsproces door een derde partij moeten de lancering en alle betrokken partijen begeleiden. Gezien de innovatieve aanpak van de zorg en de nieuwe vormen van gemeentelijke samenwerking is wetenschappelijke ondersteuning door een particulier onderzoeksbureau of een universiteit ook een optie. De monitoring en evaluatie van een partij die niet actief betrokken is bij het planningsproces kan belangrijke feedback en suggesties voor de uitvoering opleveren en aanzienlijk bijdragen tot het succes van het project.

2.2.4 AANBEVELINGEN

De volgende aanbevelingen kunnen bijdragen tot het succes van het prototype:

- Betrokkenheid van de buurt: Naast de betrokkenheid van andere sociale dienstverleners speelt de directe buurt een belangrijke rol bij de planning van een alomvattend huisvestings- en zorgprogramma. Buurten zijn geëvolueerde en complexe sociale systemen. Het opzetten van een huisvestingsprogramma voor jonge vluchtelingen kan snel leiden tot conflicten en spanningen door een gebrek aan of onvoldoende communicatie. Vroegtijdige communicatie van de plannen, alsook transparantie en concrete betrokkenheid van de buurt, kunnen aanzienlijk bijdragen tot een succesvolle start van het programma.
- Consistente participatie: Een belangrijke uitdaging bij de uitvoering van nieuwe vormen van huisvesting en zorg zijn de complexe en langdurige planningsprocessen. Hoewel samenwerking met andere actoren nieuwe mogelijkheden biedt, vormt deze samenwerking ook een uitdaging voor alle

betrokken partijen. Een dergelijke samenwerking kan alleen op lange termijn succesvol zijn als alle actoren tevreden zijn over het verloop van het project en hun deelname. Zoals hierboven vermeld, kan het toezicht- en evaluatieproces door een derde partij een belangrijke bijdrage leveren aan het succes van het project. Dit geldt ook voor de jonge bewoners. Jongeren moeten vanaf het begin stevig bij dit evaluatieproces worden betrokken. Het perspectief, de ervaringen en de meningen van de begeleiders kunnen belangrijke feedback en inzichten in het verloop van het project opleveren. Bovendien vormt de consequente betrokkenheid en deelname van de bewoners ook een belangrijk pedagogisch uitgangspunt met betrekking tot de doelstelling van het project.

PROTOTYPE 3 : MENTORSCHAP

Het uitgangspunt van dit concept is de begeleiding en ondersteuning van niet-begeleide migranten-zorgverlaters in het kader van een vrijwillig mentorschap dat volgt na het einde van de voogdij.

Doelstellingen:

- Stabiliteit en continuïteit in de overgangsfase bieden en bevorderen
- Ondersteuning bieden bij de overgang van zorgverlaters naar volwassenheid.

2.3.1. CONTEXT

Ik denk dat het goed zou zijn als de voogd mij blijft ondersteunen. Vooral bij het zoeken naar een appartement en ik heb vaak hulp nodig omdat ik niet alle brieven begrijp. Mijn voogd moet dan echter niet meer voor mij beslissen. ⁹²

Achtergrond: Continuïteit en vrijwillige inzet als uitgangspunten voor de versterking van transitie naar volwassenheid/een zelfstandig leven

Voogdij is een essentieel onderdeel van de bescherming en waarborging van de belangen van niet-begeleide minderjarigen in Europa. In veel gevallen spelen voogden echter ook een doorslaggevende rol bij hun integratie en overgang naar een zelfstandig leven.

Hoewel dit onderdeel van groot belang is, verschillen de uitvoering en de opzet van voogdijsystemen aanzienlijk van de ene EU-lidstaat tot de andere⁹³. Ook de terminologie verschilt op nationaal niveau en de termen (wettelijke) voogd, vertegenwoordiger en wettelijk vertegenwoordiger worden niet consequent gebruikt. Hoewel er geen eenduidige definitie bestaat van wat een voogd is, zijn er toch veel overeenkomsten wat betreft de verantwoordelijkheidsgebieden⁹⁴. De term (wettelijke) voogd verwijst gewoonlijk naar een persoon die verantwoordelijk is voor het welzijn en het belang van het kind en hem of haar vertegenwoordigt in gerechtelijke of administratieve procedures⁹⁵. Naast bijstand tijdens de asielpprocedure, zien wettelijke voogden toe op gezondheidszorg en onderwijs, verrichten zij alle handelingen die nodig zijn voor gezinshereniging en zijn zij verantwoordelijk voor alle papieren die ondertekend moeten worden⁹⁶.

Afhankelijk van het systeem in kwestie worden voogden ook nauw betrokken bij de zogenaamde *bijstandsplanning*. De bijstandsplanning omvat regelmatige bijeenkomsten met de begunstigde en de verantwoordelijke verzorger van de jeugdzorgorganisatie of opvanginstelling, om de actuele ontwikkelingen op het gebied van school, opleiding en het asielpproces te bespreken. Bij oudere leeftijden ligt de nadruk ook op de zogenaamde *transitieplanning* en het voorbereiden van de jongere op zelfstandig wonen. Naast

⁹² Citaat van UMC-deelnemer tijdens focusgroepgesprek augustus 2021

⁹³ Europees Migratienetwerk 2021: 24, [link](#)

⁹⁴ Europees Bureau voor de grondrechten 2015: 22, [link](#)

⁹⁵ Europees Bureau voor de grondrechten 2015: 21, [link](#)

⁹⁶ EGN 2013: 14; Tangermann, J., Hoffmeyer-Zlotnik 2018: 45, [link](#)

wettelijke vertegenwoordiging en administratieve taken zijn voogden vaak ook ontwikkelaars van levensperspectieven en belangrijke vertrouwenspersonen die de jongere gedurende de hele aankomstfase begeleiden. Daarom zijn zij belangrijke spelers in de voorbereiding op het zelfstandige leven van een jongere⁹⁷

Hoe intensief de steun en hoe vertrouwensvol de relatie is, hangt niet alleen af van de verschillende systemen van de afzonderlijke lidstaten, maar ook van het type voogdij. Ondanks de verschillen tussen de lidstaten kunnen verschillende soorten voogdij worden onderscheiden. De voogdij wordt uitgeoefend door werknemers van instellingen of andere entiteiten die daartoe bevoegd zijn, of door particulieren die door de nationale autoriteiten zijn aangewezen. In het algemeen komen drie verschillende categorieën in aanmerking: (1) naaste familieleden of personen uit de ruimere familiekring, (2) beroepsmensen in dienst van voogdij-instellingen of instellingen van de nationale kindbeschermingssystemen (in deze gids *professionele voogden genoemd*), (3) personen die geen banden hebben met het kind en die hun diensten aanbieden om als voogd op te treden en die ofwel door een aanwyzend gezag zijn aangewezen ofwel, wat vaker voorkomt, hun steun aanbieden namens de entiteit die met voogdij is belast (in deze gids *vrijwillige voogden genoemd*).⁹⁸

Hoewel belangen- en *advocacy*groepen de voorkeur geven aan vrijwillige voogdij, omdat zij over het algemeen meer tijd beschikbaar hebben en zich emotioneel meer inzetten, wordt ongeveer 80% van de UMC in Duitsland bijgestaan door een professionele voogd. Professionele voogden worden vaak geconfronteerd met een aanzienlijke werklast en zijn verantwoordelijk voor te veel UMC, waardoor ze niet in staat zijn de nodige persoonlijke ontmoetingen te organiseren. Vrijwillige voogden daarentegen hebben meestal meer tijd tot hun beschikking, kunnen zich meer met de jongere bezighouden en hem of haar meer persoonlijke hulp bieden. Eveneens is het veel waarschijnlijker dat vrijwillige voogden een vertrouwde en betrouwbare contactpersoon voor de jongvolwassene kunnen blijven, ook nadat de voogdij is afgelopen⁹⁹.

Het zijn deze steun en begeleiding na de 18e verjaardag die bijzonder cruciaal en nuttig zijn. Vooral voor niet-begeleide migranten-zorgverlaters gaat de 18e verjaardag vaak gepaard met verschillende parallelle overgangen. Naast het einde van de jeugdzorg en een nieuwe verblijfplaats krijgen deze jongeren meestal ook te maken met nieuwe asiel- en verblijfsregelingen en met overgangen op het gebied van school, opleiding en werk. Vooral in deze moeilijke tijd is het cruciaal dat zorgverlaters stabiliteit en continuïteit vinden in het zorgsysteem en in hun sociale relaties, alsmede de mogelijkheid om terug te vallen op vertrouwde zorgverleners. Vrijwilligers- of sponsorschappen en mentorschappen kunnen belangrijke steun en versterking bieden tijdens deze kritieke levensfase. Zij (blijven) hulp bieden bij de verschillende bureaucratische besloomingen en dienen als een betrouwbare en vertrouwde contactpersoon¹⁰⁰.

Raadplegingen: bevindingen

De onderwerpen voogdij en vrijwilligersondersteuning kwamen ook prominent naar voren in de interviews en focusgroep-gesprekken. De volgende aspecten werden genoemd:

- De tijdspanne tussen aankomst en de 18e verjaardag wordt te kort geacht om alle belangrijke kwesties aan te pakken. Verdere ondersteuning is daarom uiterst belangrijk.
- Bij de overgang naar volwassenheid zijn asiel- en verblijfsrechtelijke kwesties in veel gevallen nog niet definitief opgehelderd. Een centraal obstakel voor niet-begeleide migranten-zorgverlaters is de duur van de administratieve procedures voor essentiële documenten zoals verblijfsvergunningen en papieren ter bevestiging van de wettelijke status. Deze zijn op hun beurt nodig om UMC in staat te

⁹⁷ Tangermann: 47, [link](#)

⁹⁸ Europees Bureau voor de grondrechten 2015: 9, [link](#)

⁹⁹ Deutscher Bundestag 2017b: 68, [link](#)

¹⁰⁰ Kompetenzzentrum Pflegekinder 2019: 14, [link](#)

stellen stage te lopen, naar de universiteit te gaan, werk te vinden, huisvesting te vinden enz. Helaas verdwalen UMC bij het 18 jaar worden vaak in een bureaucratisch doolhof nadat zij de juridische ondersteuning van de jeugdzorg hebben verloren. Gebrek aan informatie, het niet spreken van de taal en ingewikkelde en langdurige administratieve procedures kunnen deze groep in een uiterst precare positie brengen. Betrouwbare contacten zijn daarom cruciaal, vooral in deze fase.

- De frequente wisseling van verantwoordelijkheid in het kader van de reguliere zorg wordt in de overgangperiode als negatief ervaren. Veel zorgverlaters willen graag dat hun nazorg en nabehandeling door vertrouwde contactpersonen wordt verzorgd. Met name vrijwillige individuele voogdijen die al geruime tijd voor het einde van de hulpverlening bestonden, kunnen de nodige stabiliteit en continuïteit van relaties tijdens de overgangperiode bieden.
- Professionele ondersteuning is zeer belangrijk voor het succes van de inzet van vrijwilligers. Het is ook belangrijk dat er een uitgebreide uitwisseling en een gestructureerde overdracht plaatsvindt tussen vrijwilligers, verzorgers en professionele voogden voordat de jeugdhulpverlening wordt beëindigd.
- Naast de basis van vertrouwen en concrete ondersteuning vormen de uitgebreide sociale netwerken van de vrijwilligers vaak belangrijke hulpbronnen voor de jongeren.

2.3.2. BESCHRIJVING VAN HET PROTOTYPE

De gepresenteerde context en de resultaten van de focusgroep-gesprekken illustreren dat vrijwillige ondersteuningsstructuren een belangrijke hulpbron kunnen zijn voor jonge vluchtelingen tijdens de overgang uit de jeugdzorg en daarna. Het prototype Mentorschap gaat in op deze bevindingen en combineert ideeën die uit de focusgroep-gesprekken naar voren kwamen met verschillende vormen van voogdij en mentorschap die momenteel in Duitsland worden besproken en getest. Het uitgangspunt van het concept is de nauwe koppeling van professionele en vrijwillige zorgsystemen. Het doel van het concept is te zorgen voor ondersteuning en sociale stabiliteit na afloop van de kinder- en jeugdzorg. De werving, voorbereiding en controle van vrijwillige voogdijen en mentorschappen wordt uitgevoerd door een onafhankelijke organisatie voor kinder- en jeugdzorg in samenwerking met de lokale autoriteiten en voogdijverenigingen. Mogelijkheden voor voortgezette ondersteuning na de meerderjarigheid worden geboden door vrijwillige voogdij- en mentorschappen die naast de wettelijke voogdij bestaan (hierna: "voogdij- en mentorschap"). In beide gevallen is het echter belangrijk dat de vrijwillige ondersteuning lang voor de beëindiging van de jeugdzorg begint en dat een uitgebreide overdracht en professionele ondersteuning van het vrijwilligerswerk gewaarborgd zijn.

Mentorschappen kunnen dus in twee verschillende soorten/vormen worden georganiseerd:

1. Een bestaande vrijwillige voogdij gaat door als mentorschap na de 18e verjaardag. Hierbij is het van belang dat er regelmatig gezamenlijke bijeenkomsten plaatsvinden tussen alle betrokkenen voordat de hulpverlening eindigt en dat de doelstellingen voor het mentorschap worden vastgesteld. De vrijwillige voogd en de mentor zijn dus dezelfde persoon.
2. Parallel aan de (wettelijke) voogdij, neemt een andere persoon het mentorschap op zich ("voogdij-begeleidend mentorschap"). Na afloop van de voogdij blijft het mentorschap als een stabiliserende component bestaan. Ook hier is het belangrijk dat er een uitgebreide uitwisseling en een gestructureerde overdracht is tussen de voogd en de mentor.

De volgende conceptuele punten gelden bovendien voor beide vormen van mentorschap:

- De professionele begeleiding en ondersteuning van het mentorschap door een jeugdzorgorganisatie omvat (1) de rekrutering, training en matching tussen mentor en de jongere, (2) de begeleiding van de uitwisseling tussen (professionele) voogden en vrijwilligers, en (3) verdere monitoring. Afhankelijk van de nationale/lokale omstandigheden worden de rekrutering en training uitgevoerd in samenwerking met lokale autoriteiten en voogdijverenigingen.
- Een cruciaal aspect is dat alle betrokkenen vanaf het begin weten dat het mentorschap na de 18e verjaardag wordt voortgezet. Dit schept planningszekerheid voor alle deelnemers en maakt een uitgebreide uitwisseling tussen vrijwilligers en professionals mogelijk. Ook de wetenschap dat een vertrouwd persoon ook na de 18e verjaardag beschikbaar is als betrouwbare contactpersoon draagt aanzienlijk bij tot de emotionele stabilisatie van jongeren.
- Om de vertrouwensrelatie te versterken is het belangrijk dat er regelmatig persoonlijke ontmoetingen plaatsvinden, vooral aan het begin van het mentorschap. Voor het overige zijn er vrijwel geen beperkingen wat betreft de duur en de omvang van het mentorschap. Het mentorschap kan doorgaan totdat de jongere het gevoel heeft dat zijn of haar dagelijks leven en alle relevante kwesties zijn opgehelderd, of totdat de jongere expliciet wenst dat het mentorschap eindigt.
- Het verschil tussen voogdij en mentorschap is vooral dat de voogd geen beslissingen meer mag nemen namens de jongere. Wanneer de jongere 18 jaar wordt, wordt hij volledig verantwoordelijk voor zijn eigen belangen en daden. Daardoor verandert ook de relatie tussen de voogd of mentor en de jongere. De 18e verjaardag markeert een sterke verandering in deze constellatie, die ook duidelijk aan de jongere moet worden voorgelegd. Vanaf dit moment neemt de mentor een minder beslissende rol aan als coach, die de jongere adviseert over alle belangrijke kwesties en hem helpt de juiste beslissingen te nemen. Eveneens moet de mentor, om de onafhankelijkheid te bevorderen, zijn jongere aanmoedigen om actief beslissingen te nemen door hem bij te staan, maar de administratieve taken van de jongere niet uit te voeren.
- Vanaf het begin van de voogdij moet bijzondere aandacht worden besteed aan de voorbereiding op een zelfstandig leven. Samen met de verantwoordelijke verzorgers van de jeugdzorgorganisatie moet de vrijwillige voogd/mentor plannen hoe de zelfverantwoordelijkheid kan worden versterkt en nagaan of de huidige zorgsetting voldoende ruimte en gelegenheden biedt voor het nemen van verantwoordelijkheid. Bovendien moeten de onderwerpen die zich rond de meerderjarigheid aandienen al in de hulpverleningsplanning voor de hele adolescentie worden opgenomen/geplaatst. Ook moet de voogd/mentor ervoor zorgen dat de jongere op de hoogte is van komende veranderingen en zijn rechten.
- Vrijwillige mentoren moeten minstens 25 jaar oud zijn en een uitgebreide opleiding hebben gevolgd. Inhoudelijk moet de opleiding de volgende onderwerpen behandelen: informatie over de belangrijkste landen van herkomst, oorzaken om te vluchten en de uitdagingen van de doelgroep, juridische basiskennis over de onderwerpen asiel- en immigratierecht, interculturele basiskennis en cultureel gevoelige communicatie, alsmede bescherming en preventie van seksuele uitbuiting en misbruik (PSEA). Een uitgebreid overzicht van relevante onderwerpen en richtlijnen voor het plannen en uitvoeren van opleidingsevenementen wordt gegeven in de opleidingshandleiding "Care of Unaccompanied Migrant Children in Foster Families", die is opgesteld in het kader van het FAB- en U-CARE-project.
- Dezelfde selectiecriteria voor de wettelijke voogd moeten gelden wanneer een vrijwillige mentor wordt aangenomen. Deze criteria worden beschouwd als waarborgen ter bescherming van de jongeren en kunnen inhouden: een blanco strafblad, ondertekening van een gedragscode, verplichte training (zie punt hierboven), enz. Er moet een klachtenmechanisme zijn voor jongeren.

- Kennismaking met de voogd/mentor en de jongere vóór het begin van de eigenlijke voogdij/mentorschap geeft beide partijen de kans om actief voor de voogdij te kiezen en legt de basis voor een vertrouwensrelatie. Om de nodige ruimte te creëren voor deze kennismakingstijd moet het proces en de organisatie van de bijeenkomsten in detail worden besproken met alle betrokkenen. Bij het aanwijzen van een mentor voor een UMC is het ook van cruciaal belang dat rekening wordt gehouden met eventuele gevoeligheden of voorkeuren van het kind om zo goed mogelijk in het belang van het kind te handelen. Deze factoren omvatten geslacht, religie, leeftijd, vroegere ervaringen, enz. UMC moeten van tevoren worden geraadpleegd over eventuele voorkeuren of eisen ten aanzien van de mentor, zodat ze zich gehoord voelen.
- Het is essentieel dat monitoring plaatsvindt nadat de implementatie van mentorschap is gestart. Het zorgt ervoor dat het belang van UMC voorop staat en dient als instrument om de kwaliteit van de dienst te verbeteren en van gemaakte fouten te leren. Het monitoringproces moet daarom regelmatige uitwisselingen met maatschappelijk werkers, jonge UMC zelf en alle betrokken/relevante stakeholders omvatten. Dit kan gebeuren via evaluaties, evaluatieformulieren of een klachtenmechanisme.

2.3.3. STAPPENPLAN

Zoals eerder vermeld, zijn de voogdijsystemen in Europa niet geharmoniseerd en verschillen ze van land tot land. Terwijl slechts enkele EU-lidstaten een centrale voogdijautoriteit op nationaal niveau hebben, hebben de meeste lidstaten de voogdijfuncties toevertrouwd aan gemeentelijke of lokale sociale diensten. Voor lidstaten die niet over een gecentraliseerd systeem beschikken, kunnen de uitvoering en de feitelijke werking van de voogdijsystemen ook lokaal en regionaal verschillen binnen de landen¹⁰¹. Bovendien hebben sommige lidstaten aparte voogdijsystemen voor niet-begeleide kinderen die slechts een tijdelijk verblijfsrecht hebben of die geen asielaanvragen. Ook zijn er verschillen in de beschikbaarheid van de verschillende soorten voogdij. In enkele lidstaten zijn voogden voornamelijk vrijwillige voogden en is er een specifiek systeem voor aanwerving en toezicht ontwikkeld. In deze staten is een aangewezen instelling of niet-gouvernementele organisatie (NGO) de verantwoordelijke voogdijautoriteit¹⁰².

Bij gebrek aan een uniforme aanpak moeten de volgende nota's niet worden opgevat als een uniforme procedure, maar worden aangepast aan de respectieve nationale en lokale omstandigheden. Om dezelfde

¹⁰¹ Europees Bureau voor de grondrechten 2018: 3, link

¹⁰² Europees Bureau voor de grondrechten 2018: 4-5, link

reden zijn de nota's voornamelijk gericht op de betrokken instellingen en de belangrijkste inhoudelijke aspecten die bij de uitvoering in aanmerking moeten worden genomen.

Stap één: De stakeholders in kaart brengen en bereiken: Als eerste stap moet worden onderzocht en besloten of de uitvoerende jeugdzorgorganisatie de werving en training van de vrijwilligers zelfstandig coördineert of samenwerkt met de lokale autoriteiten en/of voogdijverenigingen. Afhankelijk van de lokale omstandigheden kan dit inhouden dat de stakeholders in kaart worden gebracht en dat contact wordt opgenomen met de respectieve organisaties.

Potentiële stakeholders zijn:

- Afdelingen of bureaus jeugdzorg in regionale overheden
- Alle ministeries of diensten die belast zijn met immigratie en/of de behandeling van vluchtelingen (d.w.z. ministerie van Binnenlandse Zaken, ministerie van Immigratie, ministerie van Justitie)
- NGO's die zich inzetten voor vluchtelingen en niet-begeleide minderjarigen (zowel dienstverlening als belangenbehartiging)
- Internationale gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties zoals UNHCR, Rode Kruis, Save the Children, IOM

Stap twee: Afspraak maken met de autoriteiten over de juridische en praktische aspecten van het mentorschapsprogramma: Planningsbijeenkomsten met de lokale jeugdzorgautoriteiten en/of de lokale voogdijautoriteiten vormen de basis voor de verdere stappen.

Stap drie: Voorbereiding van werving, opleiding en toezicht: Het opzetten van een wervingscampagne, een opleidingsprogramma en een kader voor toezicht vereist een uitgebreide planning. Ongeacht of dit proces samen met lokale autoriteiten of voogdijverenigingen wordt uitgevoerd, moet er voldoende tijd voor worden uitgetrokken.

- **Kwalificatie en opleiding:** Een centraal aspect van het prototype is de consequente voorbereiding op de overgang naar zelfstandigheid vanaf het allereerste begin. Zoals beschreven in de punten 2.3.2 en 2.3.3 omvat de speciale aandacht voor de voorbereiding op een zelfstandig leven uitgebreide informatie over verplichtingen en rechten, alsmede mogelijkheden voor het nemen van verantwoordelijkheid en participatie. Deze focus moet samen met de verantwoordelijke voogdijautoriteiten en jeugdzorginstellingen in een vast concept worden omgezet. Daarnaast is het cruciaal dat de vrijwillige voogden/mentoren een uitgebreide opleiding krijgen en ook worden gekoppeld aan een instelling die het hele proces tijdens het voogdi- of mentorschap begeleidt. Afhankelijk van de lokale structuren moeten extra middelen worden gecreëerd voor de opleiding en ondersteuning van vrijwilligers. Daarom moet de planning van de kwalificatie en de opleiding als eerste stap worden aangepakt.
- **Lokale ondersteuningsstructuren:** Zoals eerder vermeld, is het, vooral in het geval van vrijwillige voogden en mentoren, van cruciaal belang dat zij een introductie krijgen over de lokale hulpstructuren en weten waar zij terecht kunnen voor bijkomende hulp. Daartoe moet vooraf met de verantwoordelijke instellingen worden verduidelijkt welke instellingen in een dergelijk overzicht moeten worden opgenomen en hoe de introductie in de lokale structuren moet plaatsvinden. In het FRA-handboek wordt ook geadviseerd dat alle voogden of vrijwillige mentoren toegang hebben

tot een "multidisciplinair team van professionals" om ervoor te zorgen dat wanneer expertise of bijstand nodig is, daarin goed wordt voorzien¹⁰³.

- **Afstemming:** Het leren kennen van de voogd/mentor en de jongere vóór de start van de eigenlijke voogdij/mentorschap geeft beide partijen de kans om actief te beslissen ten gunste van de voogdij en legt de basis voor een vertrouwensrelatie. Om de nodige ruimte te creëren voor deze kennismakingstijd moet het proces en de organisatie van de bijeenkomsten in detail worden besproken met de betrokkenen. Bij het aanwijzen van een mentor voor UMC is het ook van cruciaal belang dat rekening wordt gehouden met eventuele gevoeligheden of voorkeuren van het kind om zo goed mogelijk in het belang van het kind te handelen. Deze factoren omvatten geslacht, religie, leeftijd, vroegere ervaringen, enz. UMC moet van tevoren worden geraadpleegd over eventuele voorkeuren of eisen met betrekking tot hun mentor, zodat zij zich gehoord voelen. Indien nodig kunnen culturele bemiddelaars in het team worden opgenomen om te helpen bij het opbouwen van de vertrouwensrelatie en "de brug te slaan tussen het kind, de gemeenschap van het kind, de overheidsinstellingen en de autoriteiten".¹⁰⁴.

Stap vier: Voorbereiding van het overdrachtsproces: De samenwerking en overdracht tussen (professionele) voogden en mentoren staat centraal. Er moet een passend kader worden gecreëerd voor de uitwisseling tussen beroepskrachten en vrijwilligers. Dit omvat de organisatie en planning van bijeenkomsten en het verzamelen van relevante informatie.

Stap vijf (laatste stap): Start mentorschapsprogramma en monitoring: De lancering van het mentorschapsprogramma moet gepaard gaan met uitgebreide monitoring.

2.3.4. AANBEVELINGEN

De volgende aanbevelingen kunnen bijdragen tot het succes van het prototype:

- Werving van vrijwilligers: De mate van betrokkenheid van vrijwilligers verschilt sterk per regio en lokale context. De wervings- of outreachcampagne speelt een belangrijke rol. Sociale-mediacampagnes die zich rechtstreeks tot de relevante doelgroepen richten, zijn in dit verband bijzonder nuttig gebleken.
- Netwerken en uitwisseling: Hoewel officiële/professionele voogden vaak onvoldoende tijd hebben om jongeren te begeleiden, zijn zij vaak zeer nauw betrokken bij lokale zorgstructuren en hebben zij goede contacten met de relevante actoren. Bij vrijwillige voogden is dit vaak niet het geval. Daarom is het voor een adequate begeleiding van niet-begeleide minderjarigen van cruciaal belang dat vrijwilligers een introductie krijgen over de lokale ondersteuningsstructuren. Deze kennismaking met lokale ondersteuningsstructuren en een overzicht van de centrale actoren moeten een integrerend deel uitmaken van de overdracht tussen professionele voogden en vrijwilligers.
- Verantwoordelijkheidsgebieden: De koppeling van professionele en vrijwillige ondersteuningssystemen biedt voordelen en mogelijkheden, vooral met betrekking tot de overgangsfase. Tegelijkertijd kunnen gezamenlijke inspanningen ten behoeve van de belangen van jongeren ook tot conflicten leiden. Daarom is het raadzaam aan het begin van de samenwerking een duidelijke rolverdeling en taakverdeling overeen te komen. Professionele voogden zijn de wettelijke vertegenwoordigers van jongeren tot hun 18e verjaardag en hebben beslissingsbevoegdheid, maar de betrokkenheid van de mentoren moet ook beperkt blijven tot concrete ondersteunende activiteiten en gemeenschappelijke ondernemingen.

¹⁰³ UNHCR, UNICEF, IRC 2017: 12, [link](#)

¹⁰⁴ UNHCR, UNICEF, IRC 2017: 12, [link](#)

SECTIE 3

DUURZAAMHEID EN SLOTOVERZICHT

© IOM/Angela Wells 2019

Syrische vluchtelingenfamilie kijkt uit naar hun hervestiging

PUNT 3 - DUURZAAMHEID EN CONCLUDEREND OVERZICHT

Duurzaamheid en relevantie van de prototypes

In het overleg met niet-begeleide minderjarigen, zorgverlaters en deskundigen kwamen duidelijk **drie thema's** naar voren die van grote invloed zijn op het overgangsproces, het succes van zorgmaatregelen en de algemene integratie van jongeren. Het gebrek aan participatie- en *self-advocacy* mogelijkheden, de beëindiging van de voogdij en de vaak onzekere huisvestings situatie zijn niet alleen grote hindernissen in het integratieproces, maar vooral belangrijke hefboomen voor de verbetering van de zorgsystemen voor jonge vluchtelingen en migranten. De prototypes verschillen niet alleen qua hoofdonderwerpen, uitgangspunten en betrokken stakeholders, maar ook qua complexiteit:

- Prototype 1 *Self-Advocacy* stimuleert participatie en de bevordering van *self-advocacy* organisaties. Hoewel voor de uitvoering van het prototype ook een uitgebreid ontwikkelingsproces nodig is, kunnen de maatregelen grotendeels zelfstandig door een instelling voor jeugdzorg worden uitgevoerd.
- Prototype 2 *Huisvesting* is aanzienlijk complexer. Het opzetten van nieuwe zorg- en vooral woonomgevingen vereist interactie en participatie van een groot aantal actoren. Het hier beschreven proces is daarom minder een zorgprototype in de ware zin van het woord, maar eerder een bron van ideeën voor management en besluitvormers.
- Prototype 3 *Mentorschap* vereist samenwerking tussen jeugdzorgorganisaties, lokale autoriteiten en voogdijautoriteiten.

Hoewel de nationale systemen voor kinderopvang verschillen qua verankering en structuur en er geen uniforme regelgeving bestaat, blijkt uit een blik op de literatuur en recente studies dat de problemen en uitdagingen vergelijkbaar zijn. Naast het gebrek aan inspraakprocedures en de noodzaak om voogdij en mentorschap te versterken, is het meest prominente probleem de onzekere woonomstandigheden na afloop van de kinder- en jeugdzorg.

Bij het opstellen van de prototypes is ook aandacht besteed aan de mogelijke **overdraagbaarheid naar andere nationale contexten en omstandigheden**. Niettemin hebben veel van de beschreven uitgangspunten en benaderingen betrekking op de Duitse context. De respectievelijke nationale regelingen en rechtsgrondslagen zijn te verschillend en te complex om de hier beschreven procedures klakkeloos van het ene naar het andere land over te dragen. De prototypes moeten daarom vooral worden gezien als **een bron van inspiratie** en ideeën voor de versterking van zorgsystemen en moeten worden aangepast aan de respectievelijke nationale omstandigheden. Misschien zijn er slechts afzonderlijke elementen of uitgangspunten die in de respectievelijke zorgsystemen kunnen worden geïntegreerd. De complexiteit van de verschillende systemen kan echter ook worden opgevat als een voordeel vanuit een ander perspectief; want vaak is het de combinatie van verschillende aspecten en de combinatie van afzonderlijke elementen die resulteert in een sterk en duurzaam systeem. Om het aanpassingsvermogen van de prototypes te waarborgen, werden veelbelovende praktijken in andere EU-lidstaten actief betrokken bij het testen van de instrumenten door middel van virtuele studiebezoeken. De bevindingen van die virtuele casestudies waren nuttig bij de afronding van de prototypes.

Kosten-batenanalyse van de prototypes

Ondanks het belang en de uiterste zorg die werd besteed aan de ontwikkeling van de prototypes, is het U-CARE team zich ervan bewust dat de praktische uitvoering van de prototypes afhangt van een groot aantal factoren en

in de eerste plaats van de **beschikbaarheid van financiële middelen**. De kosten-batenanalyse is echter duidelijk en zou donoren en financieringsautoriteiten moeten stimuleren om extra middelen toe te wijzen aan het verbeteren van de overgang van UMC naar volwassenheid en dus hun integratie in de samenleving door middel van de prototypes. De Europese Commissie wees er in haar actieplan voor de integratie van onderdanen van derde landen uit 2016 al op dat "het niet integreren van nieuwkomers kan leiden tot een enorme verspilling van middelen, zowel voor de betrokken personen zelf als meer in het algemeen voor onze economie en samenleving"¹⁰⁵, wat is herhaald in het bredere actieplan voor integratie en inclusie uit 2021, waarin staat dat "het zorgen voor effectieve integratie en inclusie in de EU van migranten een sociale en economische investering is die de Europese samenlevingen samenhangender, veerkrachtiger en welvarender maakt"¹⁰⁶. Deskundigen en studies in de hele EU wijzen op de voordelen van op maat gemaakte diensten om de oudere UMC te begeleiden bij hun overgang naar volwassenheid, en onderschrijven daarom de relevantie van de prototypes. Naar verluidt is de grootste zorg voor deze jongeren op 18-jarige leeftijd het behoud van hun recht om in het land te wonen, het vinden van huisvesting, voortzetting van het onderwijsstelsel en/of toegang tot de arbeidsmarkt¹⁰⁷. Hoewel de procedures om een verblijfsvergunning te krijgen en toegang te krijgen tot diensten in Europa verschillen, lopen in bijna alle landen UMC het risico werkloos te worden, dakloos te worden en zich gedesoriënteerd te voelen^{108,109}.

Een duurzame dienstverlening die verder gaat dan de leeftijd van 18 jaar zal dus **lange-termijnvoordelen opleveren voor de samenleving, hetgeen** de sociale waarde bewijst van integratieprogramma's die via deze prototypes worden uitgevoerd. Onder de voordelen noemen we:

- Door regelmatig bijstand te verlenen bij het navigeren door het nationale systeem (juridische, administratieve en sociale diensten) zal de druk op deze diensten, die ad hoc verzoeken van zorgverlaters moeten behandelen, afnemen.
- Algemeen welzijn van de samenleving en minder ongelijkheid (betere toegang tot gezondheidszorg, minder dakloze jongeren, hoger percentage die naar school gaan, minder uitsluiting).
- Betere huisvestingsomstandigheden die een sterke invloed hebben op de werkgelegenheids- en onderwijskansen en op de interacties tussen jonge migranten en de gastgemeenschappen.
- Betere toegang tot onderwijs en minimalisering van het risico om buiten het schoolsysteem te vallen.
- Minder jeugdwerkloosheid en marginalisering, diversifiëring van de vaardigheden van de beroepsbevolking, bijdragen aan de economische groei van de samenleving.
- Kapitaliseren van de middelen en bijstand die door de plaatselijke autoriteiten/het nationale systeem worden verstrekt. Positieve resultaten die dankzij eerdere investeringen (personeelsmiddelen, financiën) zijn bereikt, worden niet verstoord.

Bovendien reiken de prototypes concrete instrumenten aan de EU-lidstaten aan om **strategische prioriteiten te vervullen** op nationaal niveau (bv. de hervorming van SGB VIII in Duitsland) en op Europees niveau, met de goedkeuring van de EU-strategie voor de rechten van het kind van 2021 en de EU-kindergarantie, alsook het actieplan voor integratie en inclusie van 2021, de EU-strategie voor jongeren van 2019 en het EU-actieplan voor jongeren, dat in 2022 nog moet worden goedgekeurd. De ambitie van het U-CARE-team om prototypes te creëren die relevant, duurzaam en nuttig zijn voor jonge migranten en de samenleving en die als inspiratie kunnen

¹⁰⁵ Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten 2019: 9; [link](#).

¹⁰⁶ Europese Commissie 2021: 1 - 2; [link](#).

¹⁰⁷ Oxfam, Griekse Raad voor Vluchtelingen 2021: 82 - 84; [link](#).

¹⁰⁸ Idem

¹⁰⁹ EuroChild 2016, 4 - 12; [link](#).

.

dienen voor de operationalisering en versterking van nieuwe en bestaande zorgstructuren voor niet-begeleide zorgverlaters in de EU-lidstaten, wordt derhalve geacht te zijn vervuld.

PROTOTYPEN: OVERZICHT

	Prototype 1 – <i>Self-advocacy</i>	Prototype 2 - Huisvesting	Prototype 3 - Mentorschap
<i>Behandelde kwesties</i>	 <ul style="list-style-type: none"> • Verlies van familie en sociaal netwerk • Sociale uitsluiting • Gebrek aan agency en zelfbeschikkingsvaardigheden • Verlies van steun na 18 jaar 	 <ul style="list-style-type: none"> • Instabiliteit van de huisvesting • Marginalisatie • Verstoorde/bepaalde toegang tot diensten, onderwijs, werkgelegenheid • Verlies van het recht op huisvesting na 18 jaar 	 <ul style="list-style-type: none"> • Lange en ingewikkelde bureaucratische, administratieve en juridische processen • Gebrek aan consistente formele/informele relaties • Verlies van begeleiding en steun na 18 jaar
<i>Doelstelling(en)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bevordering van een belangen- en <i>self-advocacy</i> netwerk • Een platform voor ondersteuning ontwikkelen (peer-to-peer-benadering) • Een laagdrempelig aanspreekpunt hebben • Netwerken opbouwen met andere belangengroepen • UMC/zorgverlaters in hun kracht zetten door zelforganisatie en actieve participatie te bevorderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Woon- en ondersteuningsmogelijkheden bieden in een vertrouwde omgeving • Zorgen voor stabiliteit en veiligheid • Ervoor zorgen dat de huisvesting aansluit bij de uitgesproken behoeften van UMC die overgaan naar volwassenheid. • Ontwrichting in het sociaal netwerk en integratieproces beperken • Nieuwe planningsallianties aangaan met belangrijke stakeholders in de stad 	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgen voor uitgebreid voogdijschap door middel van een vrijwillig mentorschapsprogramma • Een stabiele en vertrouwensvolle relatie bevorderen • UMC bijstaan, begeleiden en ondersteunen tijdens zijn overgang naar volwassenheid.
<i>Onderdelen van het prototype en aanvullende aanbevelingen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Open aanspreekpunt voor laagdrempelige begeleiding en ter ondersteuning van <i>self-advocacy</i> netwerken 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentelijke planningsallianties die verschillende vormen van wonen en zorg vaststellen en structurele financieringsregelingen creëren 	<ul style="list-style-type: none"> • Twee vormen van mentorschap: 1) vrijwillige voogd wordt mentor; 2) Voogdij - begeleidend mentorschap

	<ul style="list-style-type: none"> • Vergaderingen van het netwerk van zorgverlaters • Verwachtingsmanagement: tijdig haalbare en zichtbare resultaten • Evenwichtig programma: licht programma met vrijetijdsbesteding, aangevuld met maatschappelijke activiteiten • Diversiteit mogelijk maken: leeftijd, nationaliteit, geslacht, motivatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp van de individuele diensten en het programma: hangt af van mogelijkheden en bereidheid • Betrokkenheid van de buurt • Constante deelname, ook van jongeren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verandering in relatieconstellatie (taken, verantwoordelijkheden, autonomie) • Geïnformeerde toestemming - basis creëren voor een vertrouwensrelatie • Werving van vrijwilligers • Netwerken en uitwisseling: vrijwillige mentoren kennen lokale ondersteuningsstructuren • Duidelijke rol- en taakverdeling
<i>Kernactiviteiten (stappenplan)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Stakeholders en actoren in kaart brengen en bereiken • Participatieactiviteiten voor UMC plannen met het management en stakeholders • Bestaande participatiemethoden en -activiteiten in kaart brengen en versterken • Ontwikkeling van een leidraad met stappen voor de oprichting van belangengroepen • Een eerste vergadering beleggen en de belangengroepen ondersteunen 	<ul style="list-style-type: none"> • Relevante stakeholders in kaart brengen en bereiken • Een communicatiestrategie ontwikkelen en het huisvestingsmodel promoten bij potentiële geïnteresseerde stakeholders • Comité oprichten met lokale overheden, jeugdzorgorganisaties en huisvestingsmaatschappijen • Concrete stappen en verantwoordelijkheden van actoren bepalen die nodig zijn om het huisvestingsmodel uit te voeren • Het huisvestingsmodel lanceren en nauwgezet opvolgen 	<ul style="list-style-type: none"> • Stakeholders in kaart brengen en bereiken • Vergaderen met autoriteiten om afspraken te maken over de juridische en praktische aspecten van het mentorschapsprogramma. • Planningsvergaderingen houden met voogden/mentoren voor de overdracht van taken en verantwoordelijkheden • Start mentorschapsprogramma en toezicht
<i>Betrokken stakeholders</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdzorgorganisaties • Lokale integratie-actoren • Lokale overheden • Regio-overschrijdende netwerken 	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale overheden • Jeugdzorgorganisaties • Het bureau voor maatschappelijk welzijn • Arbeidsbureau/banencentrum • Lokale politici 	<ul style="list-style-type: none"> • Afdelingen of bureaus jeugdzorg in regionale overheden • Lokale voogdijautoriteiten • NGO's die zich inzetten voor vluchtelingen en niet-begeleide

		<ul style="list-style-type: none"> • Elk districtskantoor dat belast is met stadsplanning • (Gemeentelijke) huisvestingsbedrijven • Buurt 	<p>minderjarigen (zowel dienstverlening als belangenbehartiging)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internationale organisaties zoals UNHCR, Rode Kruis, Save the Children, IOM
<p><i>Minimumnormen en -beginselen</i> (algemeen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De kernbeginselen van het CRC (d.w.z. het belang van het kind, non-discriminatie) moeten de basisnorm zijn voor de besluiten en acties ten behoeve van het kind. • Naar de mening van het kind moet worden geluisterd en er moet rekening worden gehouden met de leeftijd en de rijpheid van het kind. • Het kind moet worden geïnformeerd over alle plannen die voor hem worden gemaakt, met inbegrip van beslissingen over plaatsing en verzorging. • Non-discriminatie is een kernbeginsel dat in talrijke internationale overeenkomsten en verdragen is vastgelegd. • Vooral meisjes hebben speciale behoeften waarmee op passende wijze rekening moet worden gehouden. • Doe geen kwaad: alle beslissingen en benaderingen moeten de kwetsbaarheid van UMC beschermen. • Handelen met interculturele vaardigheden, conflictbewustzijn en conflictbeheersing met benaderingen van een traumagevoelige methode. • Adequaat optreden wanneer geweld wordt vermoed of heeft plaatsgevonden. Op de hoogte zijn van verwijzingsprocedures. • Er moet een gezinsgerichte aanpak komen. • Zorg voor continuïteit van de regelingen en de bij de zorg betrokken personen. • Het recht op de hoogst bereikbare gezondheidsstandaard en faciliteiten voor ziektebehandeling en gezondheidsherstel. 		

BIJLAGE I: ALGEMENE MINIMUMNORMEN VOOR HET WERKEN MET UMC

- De kernbeginselen van het CRC formuleren de belangrijkste normen voor het werken met kinderen, die door de overgrote meerderheid van de lidstaten wereldwijd zijn aanvaard en bekrachtigd. Veel van de voorgaande normen en beginselen zijn afgeleid van deze vijf kernbeginselen
 - Het beginsel **van het belang van het kind** waarborgt dat "bij alle handelingen betreffende kinderen [...] het belang van het kind de eerste overweging vormt".¹¹⁰
 - Het non-discriminatiebeginsel beoogt te waarborgen dat elk kind, zonder uitzondering, zijn rechten kan genieten zonder enig onderscheid op grond van "de ouders of wettelijke voogd van het kind, ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of sociale afkomst, armoede, handicap, geboorte of andere status".¹¹¹
 - In artikel 5 wordt het idee geïntroduceerd dat kinderen hun rechten moeten kunnen uitoefenen naarmate zij daartoe de bekwaamheid verwerven. De staten moeten met dit recht rekening houden wanneer zij voor bepaalde onderwerpen minimumleeftijden vaststellen.¹¹²
 - **Het participatiebeginsel onderstreept** het recht om vrijelijk hun gedachten, opvattingen en meningen te uiten en aan de samenleving deel te nemen, met name op de gebieden die hen aangaan. Met hun stem moet serieus rekening worden gehouden in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid.¹¹³
 - **Leven en volledige ontwikkeling:** Het beginsel dat het meest direct verband houdt met de economische en sociale rechten van kinderen is geformuleerd in het artikel over het recht op leven. Het artikel gaat verder dan alleen het recht van kinderen om niet gedood te worden; het omvat het recht op overleving en ontwikkeling dat is geformuleerd in artikel 6:2 en luidt als volgt: "State parties shall ensure to the maximum extent possible the survival and development of the child."¹¹⁴

Verdere principes:

- **Het kind moet worden geïnformeerd** over alle plannen die voor hem worden gemaakt, met inbegrip van beslissingen over plaatsing en verzorging.
- Naar **de mening van het kind moet worden** geluisterd en rekening worden gehouden met de leeftijd en rijpheid van het kind.

¹¹⁰ IOM 2015: 19-20, [link](#)

¹¹¹ IOM 2015: 16-19, [link](#)

¹¹² IOM 2015: 22-23, [link](#)

¹¹³ IOM 2015: 24-26, [link](#)

¹¹⁴ IOM 2015: 23, [link](#)

- **Meisjes hebben** speciale behoeften en daar moet op passende wijze rekening mee worden gehouden¹¹⁵. Het Verdrag inzake de rechten van het kind herhaalt en versterkt het idee uit alle vier de Verdragen van Genève dat meisjes aanvullende en specifieke behoeften hebben waarmee bij alle programmering en planning rekening moet worden gehouden.
- **Do no harm:** alle beslissingen en benaderingen moeten de kwetsbaarheid van het UMC beschermen¹¹⁶
- **Handelen met interculturele vaardigheden,** conflictbewustzijn en conflictbeheersing met benaderingen van een trauma-gevoelige methode
- **Adequaat optreden** wanneer geweld wordt vermoed of heeft plaatsgevonden. Op de hoogte zijn van verwijzingsprocedures¹¹⁷
- **Er moet een gezinsgerichte aanpak** worden gevolgd - waar en wanneer mogelijk moeten kinderen bij hun eigen familie, pleegouders of andere familiegroepen blijven. Broers en zussen moeten altijd bij elkaar blijven
- **De continuïteit** van de regelingen en de bij de zorg betrokken personen vaststellen¹¹⁸
- Elk kind moet **onmiddellijk zorg en toezicht** krijgen en er moet zoveel mogelijk achtergrondinformatie worden verzameld over de omstandigheden van de scheiding van het gezin. Medische, voedings- en psychologische onderzoeken zijn eveneens noodzakelijk.
- **Het recht op het hoogst bereikbare niveau van gezondheid** en op faciliteiten voor de behandeling van ziekten en het herstel van de gezondheid¹¹⁹.
- **Jongvolwassenen moeten** een contactpersoon hebben en toegang tot informatie over uitkeringen, huisvesting, onderwijs enz. en deze diensten moeten beschikbaar zijn zolang dat nodig is.

¹¹⁵ ICRC 2004: 17-18, [link](#)

¹¹⁶ UNHCR/IOM/UNICEF 2020: 2, [link](#)

¹¹⁷ UNICEF 2017: 15, [link](#)

¹¹⁸ UNHCR 1996: 5, [link](#)

¹¹⁹ UNHCR 1996: 5, [link](#)

BIBLIOGRAFIE

- De Alliance for Child Protection in Humanitarian Action (De Alliantie) (editie 2019): *Minimumnormen voor kinderbescherming in humanitair optreden (CPMS)*. De Alliantie, [link](#)
- Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge (B-UMF) (2016): *Die Aufnahmesituation unbegleiteter minderjähriger Flüchtlinge in Deutschland*, [link](#)
- Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge (B-UMF) (2020): *Die Situation unbegleiteter minderjähriger Flüchtlinge - Auswertung der Online-Umfrage 2019*, [link](#)
- Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge (B-UMF) (2013): *Partizipation in der stationären Kinder- und Jugendhilfe*, [link](#)
- Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge (B-UMF) (2017): *Junge Geflüchtete auf dem Weg in ein eigenverantwortliches Leben begleiten. Ein Leitfaden für Fachkräfte*, [link](#)
- De Ruijter de Wildt, L. (2014) *Het recht om gehoord te worden en participatie van niet-begeleide kinderen*, CONNECT, -Europese Commissie, [link](#)
- Deutscher Bundestag (2017b): *Unterrichtung durch die Bundesregierung. Bericht über die Situation unbegleiteter ausländischer Minderjähriger in Deutschland*. Drucksache 18/11540, Berlin: Deutscher Bundestag. [link](#)
- Dewar, L., Goodman, D. (2014): *Best Practices in Transitioning Youth out of Care: Successful Transitions, Success as Adults*, Child Welfare Institute, Children's Aid Society of Toronto, [link](#)
- EASO 2020 Asylum Trends (2021): *EASO Asielverslag 2021*, [link](#)
- Eurochild, SOS Kinderdorpen (2017): *Laat kinderen kinderen zijn. Lessen uit het veld over de bescherming en integratie van vluchtelingen- en migrantenkinderen in Europa*, [link](#)
- Eurochild, SOS Kinderdorpen (2017): *Laat kinderen kinderen zijn. Lessen uit het veld over de bescherming en integratie van vluchtelingen- en migrantenkinderen in Europa*, [link](#)
- Eurochild (2016): *Het tij keren voor kinderen in beweging*, [link](#)
- Eurostat (2021): *Asielstatistieken*, [link](#)
- Europees netwerk van voogdij-instellingen (ENGI) (2011): *Zorg voor alleenstaande minderjarigen : Minimumnormen, risicofactoren en aanbevelingen voor beroepsbeoefenaars*. ENGI, [link](#)
- Europees Migratienetwerk (EMN) (2015): *Beleid, praktijken en gegevens over niet-begeleide minderjarigen in de EU-lidstaten en Noorwegen*, [link](#)
- Europees Migratienetwerk (EMN) (2021): *Kinderen in migratie. Verslag over de stand van uitvoering in 2019 van de mededeling van 2017 over de bescherming van kinderen bij migratie*, [link](#)
- Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA), (2019): *Integratie van jonge vluchtelingen in de EU: Goede praktijken en uitdagingen*, FRA Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, [link](#)
- Europees Bureau voor de grondrechten (FRA) (2018): *Voogdijsystemen voor kinderen die van het ouderlijk gezag zijn beroofd in de Europese Unie*, [link](#)

- Europees Bureau voor de grondrechten (FRA) (2015): *Voogdijsystemen voor kinderen die van het ouderlijk gezag zijn beroofd in de Europese Unie*, [link](#)
- Europees Bureau voor de grondrechten (FRA) (2010): *Gescheiden, asielzoekende kinderen in de lidstaten van de Europese Unie*, [link](#)
- Europese Commissie (2020): *Actieplan voor integratie en inclusie 2021-2027*, [link](#)
- European Guardianship Network (EGN) (2013): *Naar een Europees netwerk van voogdijinstellingen*, [link](#)
- Europese Unie: Raad van de Europese Unie (2013): *Richtlijn 2013/32/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende gemeenschappelijke procedures voor de verlening of intrekking van internationale bescherming*, [link](#)
- Europees Jeugdcentrum van de Raad van Europa (2016): *Lokale participatie en inclusie van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen*, *Voices of Young Refugees in Europe*, Europees Jeugdcentrum van de Raad van Europa, [link](#)
- Europees Jeugdforum (2015): *Resolutie: Bescherming en integratie van jonge vluchtelingen in Europa*, [link](#)
- Fritsche, Marion (2019): *Auch junge Geflüchtete sind Careleaver*. In: *Kompetenzzentrum Pflegekinder: Junge Geflüchtete beim Übergang ins Erwachsenenleben begleiten*, [link](#)
- Gullo, F., García-Alba, L., Bravo, A., & Del Valle, J. F. (2021): *Crossing Countries and Crossing Ages: The Difficult Transition to Adulthood of Unaccompanied Migrant Care Leavers*. *International journal of environmental research and public health*, 18(13), 6935, [link](#)
- Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRC) (2004): *Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children*. ICRC, [link](#)
- Internationale Organisatie voor Migratie (IOM): *Wereldmigratierapport 2020*. IOM, Genève. [Link](#)
- Internationale Organisatie voor Migratie (IOM): *Mensenrechten van migrantenkinderen*. IOM, Genève. [link](#)
- Stichting ISMU (2019): *Op een kruispunt niet-begeleide en gescheiden kinderen in hun overgang naar volwassenheid in Italië*. UNICEF, UNHCR, IOM Roma, [link](#)
- Mendez de Vigo, N., Karpenstein, J., Schmidt, F. (2017): *Junge Geflüchtete Auf Dem Weg In Ein Eigenverantwortliches Leben Begeiten: Ein Leitfaden für Fachkräfte*, Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge (BumF), [link](#)
- Noske, B. (2010): *Vormundschaften für unbegleitete minderjährige Flüchtlinge in Deutschland. Herausforderungen und Chancen*, Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge (B-UMF), [link](#)
- Oxfam, Griekse Raad voor Vluchtelingen (2021): *Leer ons voor wat komen gaat*, Oxfam, Griekse Raad voor Vluchtelingen, [link](#)
- Oxfam, Webinar *At a Cliff Edge: Children in migration transitioning into adulthood in Europe*, Oxfam Webinar op 7 september 2021.
- Pasic, L. (2017): *Young Refugees' Transition to Adulthood, Literature Review and Policy Brief*, Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth, [link](#)

- Tangermann, Julian; Hoffmeyer-Zlotnik, Paula (2018): *Niet-begeleide minderjarigen in Duitsland. Uitdagingen en maatregelen na de verduidelijking van de verblijfsstatus*. Fokussed Study by the German National Contact Point for the European Migration Network, [link](#)
- Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNICEF) (2017): *Minimumnormen voor de bescherming van vluchtelingen en migranten in opvangcentra voor vluchtelingen*. UNICEF, [link](#)
- Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNICEF): *Children in Alternative Care Definitions*, UNICEF, [link](#)
- Algemene Vergadering van de VN (2010): *Richtsnoeren voor alternatieve zorg voor kinderen*, [link](#)
- Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen, Kinderfonds van de Verenigde Naties, International Rescue Committee (UNHCR, UNICEF, IRC) (2017): *The Way Forward: to Strengthened Policies and Practices for Unaccompanied and Separated Children in Europe*, UNICEF, [link](#)
- Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen, Internationale Organisatie voor Migratie, Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNHCR, IOM, UNICEF) (2020): *Minimumnormen inzake kindbescherming voor de identificatie van niet-begeleide kinderen die van Griekenland naar andere landen van de Europese Unie worden overgebracht*. UNICEF, [link](#)
- Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen (UNHCR) (1996): *Working with Unaccompanied Children A Community-based Approach*. UNHCR, [link](#)
- Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen (UNHCR) (1997): *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, [link](#)
- Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de VN (UNHCR), (2014): *Unaccompanied and Separated Asylum-Seeking and Refugee Children Turning Eighteen: Wat valt er te vieren?* UNHCR, Raad van Europa, [link](#).
- Zeller, Marion; Sandermann, Phillip (2017): *Jongeren die 'niet-begeleide minderjarigen' worden genoemd en Europese verzorgingsstaten. Sociaal werk en samenleving*, [link](#)